

Frumvarp um lagareldi

Umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar ehf.

Valdimar Ingi Gunnarsson
Sjávarútvegsþjónustan ehf.
valdimar@sjavarutvegur.is

12. janúar 2024

 Sjávarútvegsþjónustan	Samfélagsverkefni gegn spillingu Sjávarútvegsþjónustan ehf. Tölvupóstfang: valdimar@sjavarutvegur.is Sími: 695 2269
Verkefni:	Umsögn við frumvarp til laga um lagareldi.
Heiti þessarar umsagnar:	Frumvarp um lagareldi (fyrsta útgáfa) - Umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar hf.
Fyrri umsagnir:	Uppbygging og umgjörð lagareldis - Stefna til ársins 2040 - Umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar hf.
Umsagnaraðili:	Valdimar Ingi Gunnarsson, sjávarútvegsfræðingur

Það er margt gott og jákvætt í þessu frumvarp um lagareldi en það er ekki sértaklega fjallað um það. Annað þyrfti að útfæra betur, sumt afleitt og eru gerðar athugasemdir og ábendingar við þær greinar frumvarpsins.

Það vekur sérstaka athygli við drög að lögum um lagareldi:

- *Flókið:* Hve flókin útfærslan er og í því sambandi er m.a. bent á laxahluti (kaflí VII), stök (VIII) og grein um forsendubrest (64 gr.).
- *Óréttlátt:* Refsing með skerðingu leyfa/heimilda bitna einnig á starfsmönnum, þjónustuaðilum og nærsamfélaginu, s.s. vegna forsendubrests (64 gr.). Leiðin að fara er að láta greiða refsigjald og markaðstengt gjald af auðlindinni íslenskir firðir.
- *Ekki dómtækt:* Að refsíákvæðum í sumum greinum frumvarpsins munu vart vera dómtæki ef málið fer fyrir íslenska dómstóla, s.s. ákveðnar greinar um stök (kaflí VIII) og afföll (kaflí IX).
- *Óvissa:* Oft er töluverð óvissa vegna fyrirhugaðra setningu reglugerða s.s. áhættumat erfðablöndunar (6 gr.), afmörkun smitvarnasvæða (11 gr.) og punktakerfi (58 gr.). Mikilvægt er að reglugerðirnar liggi fyrir við framlagningu frumvarpsins á Alþingi.
- *Færa til eignar:* Að vera með ótímabundin rekstrarleyfi (33 gr.), heimild til verðsetningar (120 gr.) og heimild til leigu laxahluta (kaflí VII kaflí) færir auðlindin íslenskir firðir nær því að teljast til eignar sem þá er í meirihlutaeigu erlendra fjárfesta.

Það er gefin takmörkuð umsögn um áhættumat erfðablöndunar (6 gr.) en beðir er eftir nýrri endurskoðun á áhættumatinu og er farið fram á að það birtist áður en frumvarpið fer í aðra umsögn. Hér er þó lagt til að ákvörðun um mótvægisáðgerðir verði í höndum stjórnvalda en ekki einstaka laxeldisfyrirtækja.

Ákvörðun um smitvarnasvæði þarf að taka mið af rannsóknnum en ekki út frá núverandi staðsetningu sjókvíaeldisstöðva og rekstrarleyfishöfum (11 og 12 gr.). Skerpa þarf á reglum um flutning farartækja og búnaðar milli smitvarnasvæða (14. gr) og innflutning á notuðum eldisbúnaði og flutningstækjum (20 gr.). Kallað er eftir minnisþingum frá starfshópi matvælaráðherra um smitvarnir í sjókvíaeldi, farið fram á áhættumat verði gert.

Varðandi úthlutun smitvarnasvæða (V. kaflí) skal haft í huga að erlendir fjárfestar og fulltrúar þeirra hafa gert rekstrarleyfin að miklum verðmætum með að fara með þau á erlendan hlutabréfamarkað, heimilt verður að verðsetja leyfin (120 gr.) og fjármagnið verður notað til að keppa við íslenska aðila um ný smitvarnasvæði.

Í grein um innra eftirlit (35 gr.) er lagt til að sérreglur einstakra rekstraraðila verði ekki heimilaðar og eingöngu verði stuðst við almennar reglur sem allir rekstraraðilar fari eftir.

Varðandi laxahluti (kaflí VII) þá bíður umsögnin að mestu þar til frumvarp um lagareldi verður lagt fyrir Alþingi. Hér er því m.a. velt fyrir sér hvort Íslendingar verði leiguliðar hjá erlendum fjárfestum á auðlindinni íslenskir firðir á næstu áratugum með tilkomu fyrirhugaðra breytinga.

Til að refsaxelðisfyrirtækjum sem ekki eru að standa sig í umhverfismálu verði frekar notað gjald en að minnka framleiðsluheimildir. Kosturinn við að nota refsigjald er að það bitur strax og hefur ekki áhrif á starfmenn, þjónustuaðila og nærsamfélagið:

- ✓ Varðarðandi stork (VIII kaflí) verði flesta greinar felldar út og útfærslan einfölduð verulega og miðað við að fyrir hvern frjóan elðislax sem finnst í veiðiá verði refsigjald 5 milljónir króna eða heimildir lækki um 500 elðislaxa. Mikilvægt er að staðla aðferðir við leit af elðislaxi í veiðiám.
- ✓ Kaflinn um afföll (kaflí IX) er að mestu óframkvæmalegur og fyrst í stað verði málið skoðað, rannsakað og ráðherra gefinn heimild að setja refsíákvæði í reglugerð.
- ✓ Varðandi kaflann um laxalús (kaflí X) er mikilvægt áður en punktakerfið verður innleitt að skoða hvort aðferðafærðin sé líkleg að skila tilætluðum árangri og birt verði greinagerð áður en endurbætt frumvarp fer í aðra umsögn.

Varðandi kynþroska elðislaxa (61 gr.) þá eru áskoranir við sýnatöku og velta þarf því fyrir sér hvort ljósastýringataeknin sé nægilega vel þróuð. Í staðinn fyrir að ákveðin viðmið um heimilað hlutfall kynþroska verði lögfest verði frekar farin sú leið að gefa ráðherra heimild í reglugerð.

Varðandi forsendubrest (64 gr.) vekur athygli hve flókið kerfi er fyrirhugað að byggja upp. Varðandi að rekstrarleyfishafi missi sín leyfi, þ.e.a.s. sín elðissvæði og heimildir þá er skynsamara til einföldunar að greitt verði beint fyrir afnot af auðlindinni íslenskir firðir í staðinn fyrir að greiða ákv. gjald fyrir hvert slátrað tonn. Greitt væri mánaðarlega fyrir auðlindina íslenskir firðir og möguleiki væri að miða greiðslu við markaðsaðstæður hverju sinni. Hér fengju rekstraraðilar meiri sveigjanleika við nýtingu á sínum svæðum og heimildum og hægt væri að tryggja öruggari og betri tekjur fyrir ríkissjóð.

Varðandi breyting á öðrum lögum (139. gr.) er óheppilegt að vera með hótanir við landeigendur sem ekki vilja láta setja fiskteljara í sínar veiðiá um að viðkomandi á verði þá tekin út úr áhættumati erfðablöndunar. Það verðu þó að teljast sanngjörn krafa að landeigum verði gert skylt að veita heimild til að leita og fjarlægja elðislax úr veiðiám til að koma í veg fyrir erfðablöndun. Kallað er eftir frekari gögnum er varða lög um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991 en þingsályktunartillaga um erlent eignarhald hefur verið borin þrisvar sinnum fram á Alþingi Íslendinga á síðustu tveimur árum.

Ný ákvæði sem er að finna í frumvarpi um lagareldi stuðla að því að rekstrarleyfi og laxahlutir verði að eign rekstrarleyfishafa, þar er m.a. vísað í til stuðnings; framsal og flutningur laxafjölda milli smitvarnasvæða (39. gr.), framsal og verðsetningu rekstrarleyfis (120 gr.) og ótímabundin rekstrarleyfi (33. gr.). Það skal m.a. skoðað í samhengi við stefnumótun fyrir fiskeldi á árinu 2017 þar sem brautin var vörðuð til mikils fjárhagslegs ávinnings.

Lagt er til að bráðabrigðaákvæði I og III verði felld út er varðar ef fleiri en einn aðili starfar á smitvarnasvæði. Það er jákvætt að hafa einn rekstraraðila á hverju smitvarnasvæði en málið er ekki það einfalt að það eitt sé nægilegt. Málið verður að skoða í stærra samhengi og í því sambandi má nefna að laxalúsaliirfur berast auðveldlega á milli fyrirhugaðra margra smitvarnasvæða.

Varðandi önnur bráðabrigðaákvæði og sumar aðrar greinar frumvarps um lagareldi sem eru með takmarkað umsögn eða enga verður komið með umsögn í næstu umferð.

Efnisyfirlit

1. INNGANGUR	5
2. UMHVERFISVERND OG RANNSÓKNIR (III. KAFLI)	6
2.1 ÁHÆTTUMAT ERFÐABLÖNDUNAR (6. GR.).....	6
3. SMITVARNASVÆÐI OG DÝRAHEILBRIGÐI (IV. KAFLI).	8
3.1 AFMÖRKUN SMITVARNASVÆÐA (11. GR.).....	8
3.2 ALMENNT UM SMITVARNASVÆÐI (12 GR.).....	9
3.3 FLUTNINGAR FARARTÆKJA OG BÚNAÐAR MILLI SMITVARNASVÆÐA (14. GR.)	10
3.4 INNFLUTNINGUR Á NOTUÐUM ELDISBÚNAÐI OG FLUTNINGSTÆKJUM (20. GR.)	11
3.5 BRUNNBÁTAR OG SÓTTBREINSUN (21. GR.)	13
4. ÚTHLUTUN SMITVARNASVÆÐA OG REKSTRARLEYFI (V. KAFLI)	14
4.1 ÚTHLUTUN SMITVARNASVÆÐA (24. GR.).....	14
4.2 ÚTHLUTUN AUKINS BURÐARPOLS (32. GR.)	15
4.3 ÓTÍMABUNDIN REKSTRARLEYFI (33. GR.).....	15
5. STARFRÆKSLA SJÓKVÍÆLDISSTÖÐVA OG EFTIRLIT (VI. KAFLI)	16
5.1 INNRA EFTIRLIT (35. GR.)	16
6. LAXAHLUTUR (VII. KAFLI)	18
6.1 FRAMSAL OG FLUTNINGUR LAXAFJÖLDA MILLI SMITVARNASVÆÐA (39. GR.)	18
6.2 INNKÖLLUN OG ÚTBOÐ LAXAHLUTAR (40. GR.)	20
6.3 AUKNING HEILDARLAXAFJÖLDA VEGNA NÝRRA SVÆÐA (41. GR.)	21
7. STROK (VIII. KAFLI)	22
7.1 TILKYNNING UM STROK OG FYRSTU VIÐBRÖGÐ. (43. GR.)	22
7.2 VEIÐI INNAN 200 METRA FRÁ STROKSTAÐ (44. GR.)	22
7.3 VEIÐI Í VEIÐIÁM EÐA VÖTNUM (45 GR.)	23
7.4 LÆKKUN LAXAHLUTAR VEGNA ÞEKKTS STROKATBURÐAR (48. GR.)	23
7.5 LÆKKUN LAXAHLUTAR VEGNA ÓÞEKKTS STROKATBURÐAR (49. GR.)	25
7.6 ÓVIÐRÁÐANLEG YTRI ATVIK SEM LEIÐA TIL STROKATBURÐAR (50. GR.)	25
8. AFFÖLL (IX. KAFLI)	27
8.1 REGLULEGT EFTIRLIT MED AFFÖLLUM (52. GR.).....	27
8.2 BREYTINGAR Á LEYFILEGUM LÍFMASSA VEGNA AFFALLA (54. GR.).....	28
8.3 ÓVIÐRÁÐANLEG YTRI ATVIK SEM LEIÐA TIL AFFALLA (55. GR.)	29
9. LÚS (X. KAFLI)	30
9.1 REGLULEGT EFTIRLIT OG VIÐBRÖGÐ VIÐ LÚS (56. GR.)	30
9.2 PUNKTAKERFI (58. GR.)	31
9.3 BREYTING LEYFILEGS LÍFMASSA VEGNA LÚSASMITTS OG MEÐHÖNDLUNAR (59. GR.).....	32
9.4 FJARLÆGING LÚSASMITAÐS FISKIS (60. GR.)	33
10. KYNÞROSKA LAX (XI. KAFLI)	34
10.1 ELDI KYNÞROSKA ELDISLAX (61. GR.)	34
10.2 SÉRSTAKT EFTIRLIT VEGNA KYNÞROSKA FISKIS (63. GR.)	35
11. AFTURKÖLLUN REKSTRARLEYFIS TIL SJÓKVÍÆLDIS (XII. KAFLI)	36

11.1 FORSENDUBRESTUR (64. GR.).....	36
12. ÝMIS SAMEIGINLEG ÁKVÆÐI (XXI. KAFLI)	38
12.1 FRAMSAL OG VEÐSETNING REKSTRARLEYFIS.120. GR.	38
13. REGLUGERÐARHEIMILD, REFSIÁKVÆÐI O.FL. (XXIV. KAFLI)	39
13.1 REGLUGERÐARHEIMILD O.FL. (128. GR.).....	39
13.2 STJÓRNVALDSSEKTIR. (133. GR.).....	39
14. GILDISTÖKUÁKVÆÐI (XXV. KAFLI)	40
14.1 FISKITELJARAR (139. GR.)	40
14.2 LÖG UM FJÁRFESTINGU ERLENDRA AÐILA Í ATVINNUREKSTRI, NR. 34/1991 (139. GR.)	40
15. ÁKVÆÐI TIL BRÁÐABIRGÐA.	42
15.1 UM ÁKVÆÐI TIL BRÁÐABIRGÐA I.....	42
15.2 UM ÁKVÆÐI TIL BRÁÐABIRGÐA II.....	42
15.3 UM ÁKVÆÐI TIL BRÁÐABIRGÐA III.....	42
15.4 UM ÁKVÆÐI TIL BRÁÐABIRGÐA VI.	43
15.5 UM ÁKVÆÐI TIL BRÁÐABIRGÐA X.....	43
VIÐAUKI 1. HEIMILDIR OG NÝTING Á ÞEIM	44
VIÐAUKI 2. SKÝRSLUR OG GREINAR UM ÁHÆTTUMAT ERFÐABLÖNDUNAR	45

1. Inngangur

Þann 6. Desember 2023 var kynnt á [samráðsgáttinni](#) frumvarp til laga um lagareldi. Hér er um að ræða mun faglegri og heiðarlegri vinnu við undirbúning að lögum um lagareldi en var í tilfelli við undirbúning og gerð laga um fiskeldi á árinu 2019. Um þau vinnubrögð hefur verið skrifuð sérstök rannsóknarskýrsla [Stefnumótun í fiskeldi: Umræðan, tillögurnar og staðan](#) og vinnubrögðin hjá Landsambandi fiskeldisstöðva í rannsóknaskýrslunni [Landsamband fiskeldisstöðva og stefnumótun í fiskeldi](#).

Margar viðbætur og breytingar í frumvarpi um lagareldi eru mjög jákvæðar en þeim greinum verður ekki gefin sérstök umsögn. Komið er með ábendingar og athugasemdir við allnokkrar greinar frumvarps um lagareldi sem lagðar eru til breytingar á eða fella alfarið út úr frumvarpinu. Jafnframt er í allnokkrum tilvikum kallað eftir nánari útskýringum í greinagerðum með einstökum greinum frumvarpsins.

Til að minnka umfang umsagnar er hér eingöngu tekið fyrir sjókvíaeldi.

Það náðist því miður ekki að klára þessa umsögn eins og stefnt var að vegna mikilla anna við önnur óskyld verkefni hjá Sjávarútvegsþjónustunni. Úr því verður bætt, en stutt umsögn er við fjölmargar greinar og verður mun ítarlegri umsögn í næstu umferð þegar frumvarpið verður lagt fyrir Alþingi. Jafnframt verður gefin umsögn við aðrar greinar frumvarpsins sem ekki eru teknar fyrir í þessari umferð.

Komið var með ábendingar og athugasemdir í umsögn við [Uppbygging og umgjörð lagareldis - Stefna til ársins 2040](#). Stuðst er við og vitnað til þeirra ábendinga og athugasemdi í þessari umsögn.

2. Umhverfisvernd og rannsóknir (III. kafli)

2.1 Áhættumat erfðablöndunar (6. gr.).

Það er jákvætt við áhættumat erfðablöndunar að þar er reynt að setja skorður á umfang eldis á frjóum laxi í sjókvíum en áhættumatið hefur þó því miður lítið sem ekkert með umhverfisvernd að gera.

Áhættumat erfðablöndunar er nú til endurskoðunar og er mikilvægt að það liggi fyrir áður en endurskoðað frumvarp um lagareldi verður aftur auglýst á samráðsgáttinni til umsagnar. Athugasemdir og ábendingar munu þá m.a. taka mið af endurskoðuðu áhættumati.

Frá og með árinu 2019 hefur umsagnaraðili skrifaðar fjölda greina og skýrslna um annmarka áhættumats erfðablöndunar (viðauki 2). Nú er unnið að rannsóknaskýrslunni Áhættumat erfðablöndunar, tillögur, gagnrýnin og staðan.

Umsögnin núna nær aðeins að hluta yfir 6 gr. frumvarpsins og verður tekið betur fyrir í lokaumsögn.

Ráðherra skal, að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar, sem sett skal fram í áhættumati erfðablöndunar, ákveða með reglugerð heildarlaxafjölda fyrir frjóan lax sem ala má á hverjum tíma. Áhættumat erfðablöndunar skal byggjast á vistkerfis- og varúðarnálgun. Heimildir til að ala frjóan lax samkvæmt lögum þessum skulu miðast við það magn sem fram kemur í reglugerð.

Verður tekið í næstu umferð m.a. vistkerfis- og varúðarnálgun áhættumats erfðablöndunar.

Með áhættumatinu er áhætta af erfðablöndun frjórna eldislaxa við villta nytjastofna lax metin með líkani. Markmið þessa er að takmarka spjöll á villtum nytjastofnum. Áhættumat skal gefið út miðað við þann hámarksfjölda frjórna laxa sem mætti ala í sjó ef að hagkvæmstu skiptingu milli smitvarnasvæða væri fylgt. Áhættumat erfðablöndunar skal ekki skipt niður á smitvarnasvæði af Hafrannsóknastofnun en getur tekið mið af skiptingu milli hafsvæða ef við á. Hluti ráðgjafar Hafrannsóknastofnunar í áhættumati erfðablöndunar er framsetning skiptihlutfalla vegna flutnings laxahluta milli smitvarnasvæða. Skiptihlutföll skulu ákveðin af ráðherra í reglugerð skv. 1. mgr. Áhættumatið skal byggt á þáttum eins og áætlun um fjölda strokufiska og endurkomuhlutfalli þeirra, áhrifum hafstrauma og dreifingu fiska, fjarlægð áa frá eldissvæðum, stofnstærð laxa í ám og öðru sem þýðingu kann að hafa.

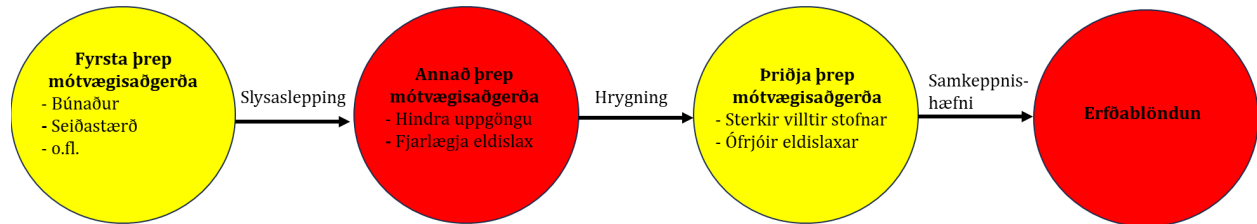
Verður tekið í næstu umferð m.a. takmarka spjöll á villtum nytjastofnum og skiptihlutfall.

Í áhættumati erfðablöndunar er heimilt að taka tillit til mótvægisáðgerða sem draga úr mögulegri erfðablöndun. Einungis skal tekið tillit til mótvægisáðgerða við gerð og notkun áhættumats erfðablöndunar ef fyrir liggur við gerð áhættumats erfðablöndunar að allir rekstrarleyfishafar sem ala frjóan lax á sama hafsvæði hafa samþykkt að rekstrarleyfum verði breytt þannig að skylda til viðkomandi mótvægisáðgerða verði hluti rekstrarleyfa. Ný rekstrarleyfi sem gefin eru út eftir að mótvægisáðgerðir hafa verið samþykktar skulu hafa að geyma skyldu til sömu mótvægisáðgerða.

Það er mjög athyglisvert að gert er ráð fyrir því að einungis skal tekið tillit til mótvægisáðgerða ef fyrir liggur að allir rekstrarleyfishafar sem ala frjóan lax hafi samþykkt. Það hljómar undarlega að það eigi að leggja ákvörðun um mótvægisáðgerðir í hendur rekstraraðila sem hafa fram að þessu almennt reynt að koma sér undan slíkum aðgerðum eflaust vegna þess að þeim fylgir kostnaður. Í

Því sambandi er bent á að löggjafinn kynni sér viðhorf til mótvægisáðgerð í matsskýrslum Arnarlax, Arctic Fish og Fiskeldis Austfjarða en þær er að finna á vef [Skipulagsstofnunar](#).

Hér er mikilvægt og eðlilegt að stjórnvöld skilyrði mótvægisáðgerðir sem gilda fyrir öll laxeldisfyrirtæki og veiðiár með það að markmiði á lágmarka erfðablöndun á íslenskum villtum laxastofnum.

Mynd 2.1. Til einföldunar má skipta mótvægisáðgerðum í þrjú þrep eða stig.

Til einföldunar má skipta mótvægisáðgerðum í þrjú þrep (mynd 2.1). Þær mótvægisáðgerðir sem kæmu til tals væru eftirfarandi:

- ✓ *Fyrsta stigs:* Það er búið að innleiða flestar fyrsta stigs mótvægisáðgerðir og eftir stendur seiðastærð og þyrfti þá öll fyrirtækin að koma sér saman um t.d. 250 g lágmarksstærð eða nota lokaðan búnað hluta af eldistímanum. Vandamálið við seiðastærð er að þar hefur Hafrannsóknastofnun hagrætt gögnum til að sýna fram á að endurkomuhlutfall minnki með aukinni seiðastærð eins og bent er á í athugasemdum Sjávarútvegsþjónustunnar í umsögn við [áhættumati erfðablöndunar í umhverfismati áætlana](#). Það liggur því ekki fyrir hvort og þá að hve miklu leiti endurkomuhlutfall minnki með aukinni seiðastærð. Varðandi eldi á frjóum laxi í lokuðum búnaði þá er sú tækni ennþá á þróunarstigi og með innleiðingu er verið að auka rekstrarkostnað. Það er vandséð að laxeldisfyrirtæki í meirihlutaeigu Norðmanna hefji eldi á frjóum laxi í lokuðum búnaði á Íslandi frekar en í Noregi.
- ✓ *Annað stig:* Felur í sér að fjarlægja eða hindra uppgöngu strokulaxa. Það getur falið í sér að fjölga árvökum og fjarlægja strokulax og fara í veiðiár um sumar og haust og fjarlægja strokulax. Hér er ekki eingöngu um að ræða að forsvarsmenn laxeldisfyrirtækja þurfi að semja sína á milli heldur einnig við veiðiréttareigendur. Þegar skoðaðar eru matsskýrslur laxeldisfyrirtækja í meirihlutaeigu erlendra aðila þá er vart að vænta þess að fyrirtækin komi sér saman um að fara út í kostnaðarsamar áðgerðir. Hér er skynsamlegast að stjórnvöld móti reglurnar og komi í framkvæmd.
- ✓ *Þriðja stig:* Felur m.a. í sér sterka náttúrulega stofna með góðri veiðistjórn sem dregur úr líkum á erfðablöndun. Hér þyrfti að semja við veiðiréttareigendur og aðkoma laxeldisfyrirtækjanna yrði vart önnur en að veita styrki. Mun það leiða til þess að framleiðsluheimildir rekstraraðila á svæðinu myndu aukast? Ef ekki þá er vandséð að laxeldisfyrirtækin séu tilbúin að styrkja þessa mótvægisáðgerð. Varðandi eldi á ófrjóum laxi þá er það óraunhæfur valkostur eins og staðan er í dag. Nú er ekki minnst á ófrjóa laxa í frumvarpi um lagareldi eins og í frumvarpi um fiskeldi á árinu 2019 en þá voru þeir notaðir til að verja hagsmuni erlendra fjárfesta og íslenskra fulltrúa þeirra. Til upplýsinga er vísað til leiðbeininga fyrir fjölmiðla [Ófrjóir laxar til að halda eldissvæðum](#).

Tillögur

- ✓ Endurskoðað áhættumat erfðablöndunar verði gefið út áður en kallað er eftir umsögnum á endurbættu frumvarpi um lagareldi á samráðsgáttinni.
- ✓ Ákvörðun um mótvægisáðgerðir verði alfarið í höndum stjórnvalda og láti ákvörðunartöku ekki í hendur á laxeldisfyrirtækja sem eru almennt á móti að farið verði í kostnaðarsamar mótvægisáðgerðir.

3. Smitvarnasvæði og dýraheilbrigði (IV. kafli).

3.1 Afmörkun smitvarnasvæða (11. gr.).

Afmarka skal tiltekin smitvarnasvæði þar sem stunda má sjókvíaeldi. Almennt skal miða við að hvert einstakt vatnshlot sé eitt smitvarnasvæði en þó er heimilt að skipta vatnshloti í fleiri en eitt smitvarnasvæði ef slíkt er mögulegt m.t.t. rekstraröryggis og smitvarna. Með sama hætti má ákveða að smitvarnasvæði nái yfir fleiri en eitt vatnshlot, eða hluta vatnshlota.

Að fenginni umsögn Matvælastofnunar skal ráðherra ákveða með reglugerð hvaða vatnshlot teljast smitvarnasvæði skv. 1. mgr. og hvernig smitvarnasvæði eru afmörkuð. Í þeim tilfellum þegar vatnshlot skiptist í fleiri en eitt smitvarnasvæði skal ráðherra einnig ákveða hvernig hámarkslífmassi viðkomandi vatnshlots skiptist milli smitvarnasvæða að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknarstofnunar.

Áður en endanleg umsögn verður gefin við 11 gr. er fyrst í stað kallað eftir greinagerð eða [minnispunktum starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi](#) sem matvælaráðherra skipaði. Stutt [fréttatilkynning](#) var birt um tillögur starfshópsins án þess að fram kæmi efnislega hverjar tillögurnar voru.

Þegar skilgreind eru smitvarnasvæði er mikilvægt að á milli þeirra sé heilbrigðisþröskuldar til að koma í veg fyrir að (mynd 3.1):

- ✓ Sjúkdómsvaldar berist með straumum á milli svæða.
- ✓ Laxalúsafirfur reki á milli svæða.

Heilbrigðisþröskuldar ganga út að tryggja nægilega fjarlægð á milli smitvarnasvæða eða fjarlægðar á milli sjókvíaeldisstöðva með eldi laxfiska á jöðrum hvers smitvarnasvæðis. Möguleiki er að hafa eldi á öðrum tegundum þar sem staðsettir eru heilbrigðisþröskuldar fyrir eldi laxfiska.

Líklega verða fleiri en eitt smitvarnasvæði í Arnarfirði og Ísafjarðardjúpi. Þar er hægt að draga verulega úr líkum á að sjúkdómsvaldar reki með straumum á milli sjókvíaeldisstöðva ef höfð er 5-10 km fjarlægðarmörk. Þau fjarlægðarmörk munu þó ekki koma í veg fyrir rek laxalúsafirfa á milli sjókvíaeldisstöðva sem geta verið umtalsverð þar sem yfirborðstaumar eru óhagstæðir m.t.t. að lágmarka rek á milli svæða. Í tilfellum þar sem fjörður er eitt smitvarnasvæði má almennt gera ráð að minna sé um rek laxalúsafirfa á milli svæða. Það skal þó haft í huga að ekkert verður við ráðið á öllum Vestfjörðum;

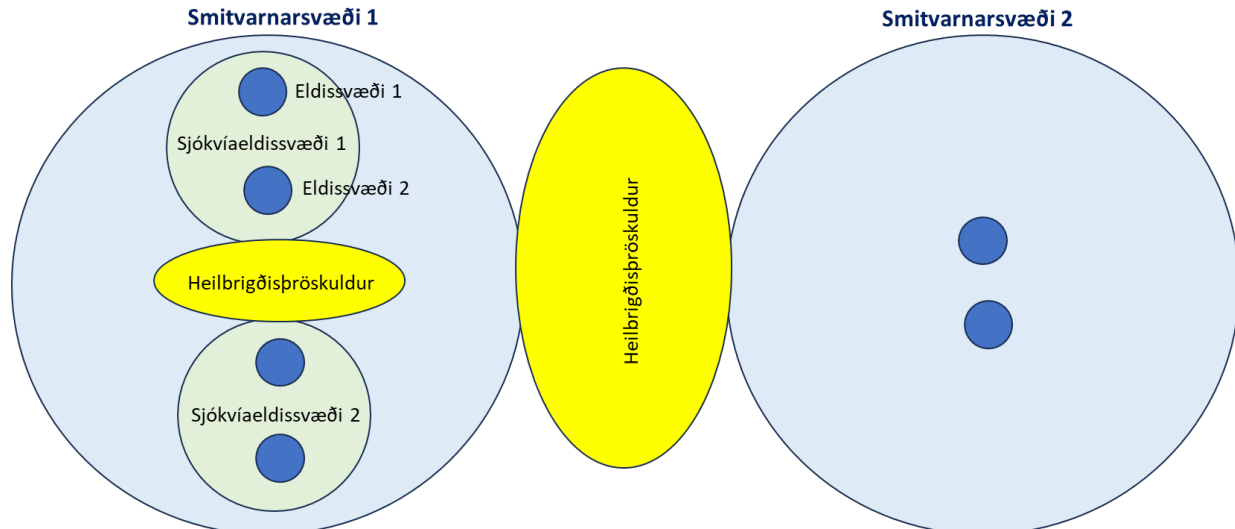
- ✓ Ef heimilað er að hafa meira ein 5-10 fullorðnar kvenlýs á eldisfiski eins og hefur fengista að viðgangast á sumum eldissvæðum skv. [Mæliborði fiskeldis](#) hjá Matvælastofnun.
- ✓ Ef vinnubrögð eins og í Tálknafirði seinni hluta ársins 2023 verði látin viðgangast en sú atburðarás er tekin saman í leiðbeiningum fyrir fjölmiðla [Laxalúsafár í Tálknafirði: Aðdragandi, ástæður og afleiðingar](#).

Það verður því að skoða málið út frá víðari sjóndeildarhringi. Gott skipulag svæða með það að markmiði að draga úr fisksjúkdómum er ekki nægilegt. Samhlið þarf að tryggja gott verklag sem dregur úr líkum á að smit berist á milli smitvarnasvæða.

Jafnframt er vísað til umsagnar við stefnumótun í lagareldi [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040 – Umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar ehf.](#) og þá kafla 2.1 Smitvarnasvæði og 2.2 Sjókvíaeldissvæði.

Tillögur:

- ✓ Farið er fram á að greinagerð eða minnisþing starfshóps matvælaráðherra um smitvarnir í sjókvíaelddi verði birtir opinberlega áður en kallað er eftir umsögnum á endurbættu frumvarpi um lagareldi á samráðsgáttinni.

Mynd 3.1. Myndræn framsetning á smitvarnasvæðum og heilbrigðisþróskuldur. Smitvarnasvæði 1 er stærri fjórður með tveimur sjókvíaelddissvæðum (árgöngum af fiski, minni smitvarnasvæðum) og smitvarnasvæði 2 er dæmi um fjórður með einum árgangi.

3.2 Almennt um smitvarnasvæði (12 gr.)

Tilgangur með afmörkun smitvarnasvæða er að takmarka útbreiðslu sjúkdóma og sníkjudýra milli einstakra hafsvæða.

Mikilvægt er að þegar farið verður í þá vinnu að afmarka smitvarnasvæði að það verði ekki gert m.t.t. núverandi staðsetningu eldissvæða eða hverjir eru með rekstrarleyfi á svæðinu. Horft verði til framtíðar og stuðlað verði að því að ekkert eða sem minnst rek sjúkdómsvalda berist á milli smitvarnasvæða. Mikilvægt er að afmörkun smitvarnasvæða byggji á straummælingum og að fyrir liggji straumlíkan sem sýni líklega rekleið sjúkdómsvalda og um það verði fjallað og línur lagðar í greinagerð með 12 gr.

Á hverju smitvarnasvæði skal aðeins veita einum rekstrarleyfishafa rekstrar- og starfsleyfi til sjókvíaeldis. Rekstrarleyfishafa er óheimilt að starfrækja sjókvíaelddi á smitvarnasvæði þar sem annar rekstrarleyfishafi starfrækir sjókvíaelddi.

Það er óheppilegt að í lögnum komi fram að aðeins einn rekstrarleyfishafi verði á hverju smitvarnasvæði og rekstraraðilum sé beinlínis hótáð (sbr. bráðabrigðaákvæði III). Í þessu samhengi er bent á að starfshópur um varnir gegn sjúkdómum lagð ekki til að aðeins einn rekstraraðili væri á hverju smitvarnasvæði. Það er að vísu jákvætt að hafa einn rekstraraðila á hverju smitvarnasvæði og að því sé stefnt m.a. til að ná meiri hagkvæmni í reksturinn en óþarfi að hótá og þvinga rekstraraðila. Vinnubrögðum sumra rekstraraðila hafa verið verulega ábótavant og dæmi eru um mjög mikið af laxalús á eldisfiski sem borist hafa langar leiðir og að einn rekstraraðili á hverju smitvarnasvæði breytir þar engu um. Skynsamlegri leið er að setja meiri kröfur í lög og reglugerðir sem þetta frumvarp er að einhverju leiti að gera og stjórnvald fylgi því eftir að leikreglum verði fylgt og einstök laxeldisfyrirtæki fái ekki að vera með einleik eins og tíðkast hefur í allt of mörgum tilvikum

fram að þessu og gert er grein fyrir í leiðbeiningum fyrir fjölmiðla [Laxalúsafár í Tálknafirði: Aðdragandi, ástæður og afleiðingar](#).

Setja má ákvæði um lágmarksfjarlægð milli sjókvíaeldisstöðva og einstakra sjókvía í reglugerð.

Í greinagerð með 12 gr. komi fram vilji löggjafans að a.m.k. 5 km fjarlægðarmörk verði á milli sjókvíaeldisstöðva ótengdra aðila eins og nú er almennt gert ráð fyrir í reglugerð.

Tillögur:

- ✓ Ákvæði um að aðeins einn rekstraraðili verði á hverju smitvarnarsvæði verði fellt út.
- ✓ Í greinagerð með 12 gr. komi eftirfarandi fram:
  - Afmörkun smitvarnarsvæða byggji á straummælingum og straumlíköndum en ekki núverandi staðsetningu eldissvæða eða hver er eigandi leyfa á svæðinu.
  - A.m.k. 5 km fjarlægðarmörk verði á milli sjókvíaeldisstöðva ótengdra aðila.

3.3 Flutningar farartækja og búnaðar milli smitvarnarsvæða (14. gr).

Flutningur farartækja eða búnaðar á vegum rekstrarleyfishafa, hvaða nafni sem nefnist, milli smitvarnarsvæða er óheimill nema samkvæmt leyfi Matvælastofnunar. Leyfi Matvælastofnunar er ávallt bundið skilyrði um sóttþreinsun farartækja og búnaðar nema annað sé sérstaklega tekið fram af Matvælastofnun.

Leyfi sem Matvælastofnun veitir skv. 1. mgr. má veita í einstök skipti eða sem viðvarandi leyfi vegna skipulagðra og endurtekinna ferða um eða milli smitvarnarsvæða.

Ákvæði þessarar greinar gilda einnig um flutning og ferðir farartækja eða búnaðar milli smitvarnarsvæða og landeldisstöðva.

Sjúkdómar í laxeldi í sjókvíum hafa valdið miklu tjóni bæði hér á landi og erlendis. Í greinagerð með þessari grein er aðeins komið inn á möguleg smitleið með búnaði og farartækjum og m.a. vísað til blóðþorrasmit á Austfjörðum árið 2021. Hér mætti löggjafinn vera meira leiðbeinandi og telja upp helstu atriði sem bera að varast til að festa og tryggja gott verklag sem sett væru í reglugerð og takmarkaði þannig leyfi/undanþágur Matvælastofnunar. Margar mótvægisáðgerðir sem hafa það að markmiði að lágmarka líkur á að sjúkdómar berist á milli smitvarnarsvæða eru kostnaðarsamar og þrýstingur getur verið á Matvælastofnun að slaka á kröfum. Það er því mikilvægt að fest í lögum og reglugerðum gott verklaga til að koma í veg fyrir óskynsamlegar undanþágur Matvælastofnunar. Í þessu samhengi má nefna eftirfarandi ákvæði verði settar í reglugerð:

- Kröfur um hönnun brunnbáta sem geta fullnægt skilvirkum þrifum og sóttþreinsun. Öll svæði flutningseiningar þarf að vera unnt að skoða á fullnægjandi hátt. Risaplötur, hlífar, lamir og þess háttar verða að vera auðvelt að fjarlægja þannig að hægt sé að framkvæma skoðun.
- Í 21 gr. eru komið inn á sóttþreinsun brunnbáta, bæta þarf við hvernig staðið er að sannprófunum á virkni sóttþreinsunar og eftirliti. Hefur óháður fagaðili tekið út þrif á t.d. brunnbátum áður en þeim er hleypt inn í landið? Og ef svo er þá hver eru niðurstöður úttektarinnar?
- Brunnbátar verði með lokuðum hringrásarkerfi og reglur verði settar um losun á sjó úr þeim. Opnun og lokun botnlöka þarf að skrá sjálfkrafa. Skrár yfir staðsetningu botnventla verða að vera tengdar stöðu brunnbátsins og skal hægt að senda þær rafrænt til Matvælastofnunar sé þess óskað. Skrár yfir staðsetningu botnlöka skulu vera aðgengilegar eftirlitsyfirlöndum í að minnsta kosti fimm ár.
- Kröfur verði settar um sjótöku og hreinsun/sóttþreinsun á sjó sem tekinn er inn í brunnbátinn og heimildir til losunar og hreinsunar á sjó sem dælt er úr brunni.

- Settar verði reglur um brunnbáta sem flytja sláturfisk frá smitvarnarsvæðum yfir í sláturhús, s.s. að þeir séu ekki í höfnum þar sem er að finna þjónustubáta eða annan búnað sem notaður er á smitvarnarsvæðum.
- Setja reglur um flutning á sjókvíum, fóðurprömmum á milli smitvarnasvæða.
- Þjónustubátar af mismunandi smitvarnarsvæðum verði með aðskilið þjónusturými í höfnum.
- O.s.frv.

Um þessa þætti verði fjallað um í greinagerð með 14 gr. og bent er á að hægt er að hafa til viðmiðunar norsku reglugerðina Forskrift om transport av akvakulturdyr ([FOR-2008-06-17-820](#)).

Í greinagerð með 14. gr. er komið inn á tillögur starfshóps um smitvarnir í sjókvíaeldi. Minnisþingur starfshópsins hafa af einhverjum ástæðum aldrei verið birtir opinberlega svo vitað sé. Það liggur því ekki fyrir hvort starfshópurinn hafi gert áhættugreiningu vegna fisksjúkdóma þar sem kortlagðar væru smitleiðir í sjókvíaeldi og mótvægisáðgerðir.

Tillögur

- Matvælaráðuneytið láti gera áhættugreiningu vegna fisksjúkdóma þar sem kortlagðar væru smitleiðir í sjókvíaeldi og mögulegar mótvægisáðgerðir sem verði birt áður en endanlegt frumvarp um lagareldi verður lagt fyrir Alþingi.
- Í greinagerð með 14. gr. verði talið upp gott verklaga til að draga úr líkum á að smit berist í eldisfisk í sjókvíum sem innleiða skuli inn í reglugerð.

3.4 Innflutningur á notuðum eldisbúnaði og flutningstækjum (20. gr.)

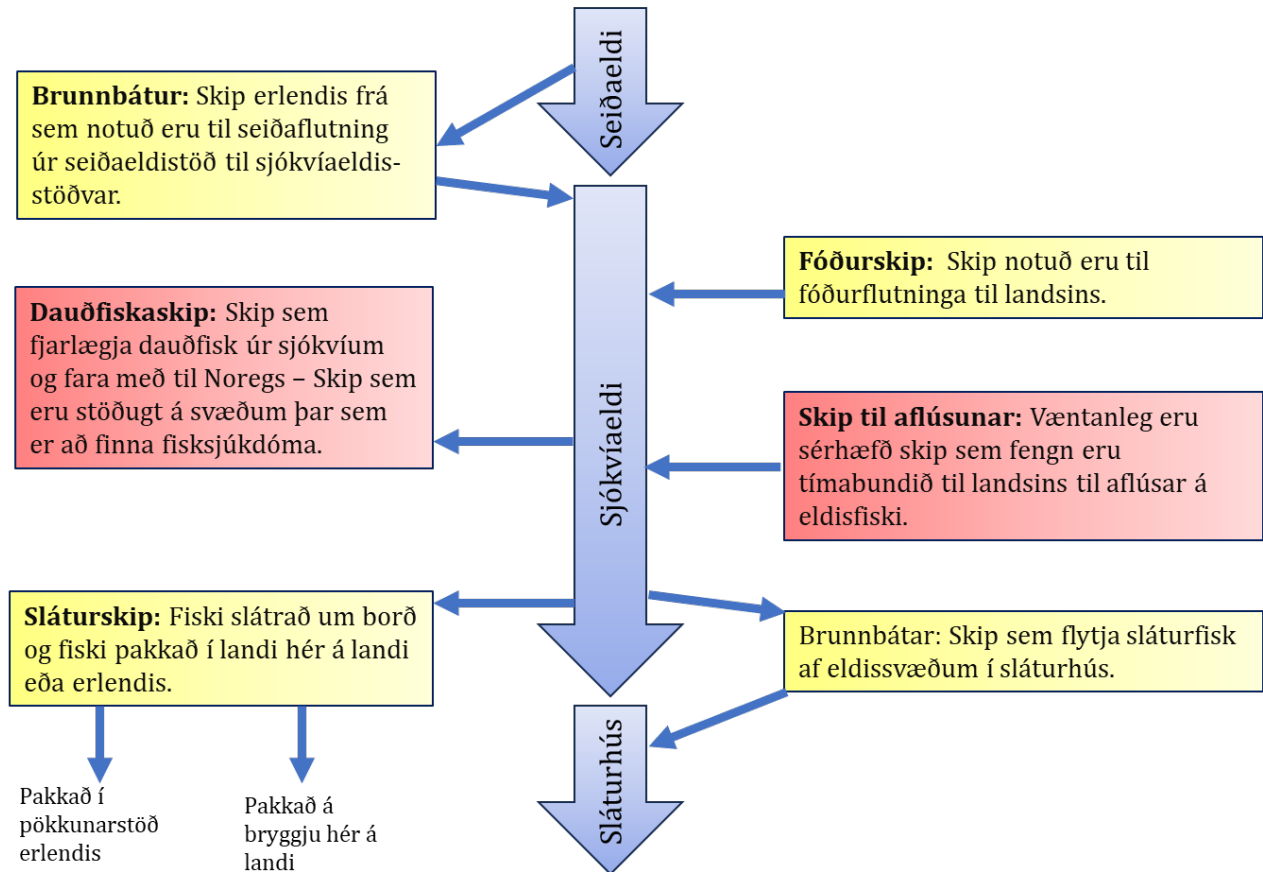
Sækja skal um leyfi til Matvælastofnunar fyrir innflutningi á brunnbátum og öðrum tækjum til flutnings á fiski. Matvælastofnun getur heimilað innflutning að fenginni jákvæðri umsögn fisksjúkdómanefndar. Matvælastofnun getur bannað innflutning á brunnbátum og öðrum tækjum sem kunna að hafa verið notuð í tengslum við tilkynningarskylda sjúkdóma eða sníkjudýr.

Það eru tiltölulega fáir fisksjúkdómar á Íslandi í samanburði við mörg nágrannalönd. Frá þessum löndum koma brunnbátar, fóðurskip og skip sem taka dauðfisk úr kvíum. Nú á þessu ári er einnig fyrirhugað að flytja inn til landsins tímabundið skip sem er með búnað til að aflúsa. Líkur á að þessi skip flytji til landsins hættulega fisksjúkdóma fer væntanlega eftir því að hve miklu leiti þau halda sig á svæðum með fisksjúkdóma og tíðni ferða til landsins. Vissulega dregur sótthreinsun úr líkum á skipin beri með sé sjúkdóma, en ekkert er öruggt í því sambandi (mynd 3.2):

- *Brunnbátar til aflúsunar:* Ráðgert er að brunnbátar til aflúsunar verði fluttir til landsins tímabundið til verkefna á Vestfjörðum. Ef það verður ekki fengin skip til aflúsunar sem eingöngu yrðu nýtt á Íslandi er fyrirséð að slík skip verði fengin til landsins erlendis frá einu sinni eða oftár á ári næstu árin. Þessi skip eru því sem næst daglega við störf við sjókvíar og jafnvel í nágrenni svæða þar sem er að finna alvarlega fisksjúkdóma.
- *Skip sem flytja dauðfisk:* Skip sem notuð eru til að dæla dauðfiski úr kvíum hafa komið nokkrum sinnum til landsins í tilfellum þar sem stærri afföll á eldisfiski hafa átt sér stað. Þessi skip eru stöðugt á svæðum þar sem er að finna fisksjúkdóma.
- *Fóðurskip:* Megnið af fóðrinu sem notað er til laxeldis í sjókvíum hér á landi er fengið erlendis frá og kemur í mestu mæli í fóðurskipum sem losa oft beint í fóðurpramma. Þessi skip meðhöndla ekki lifandi fisk og því e.t.v. minni líkur á að smit berist með þeim nema þá með kjölvatni ef ekki er rétt staðið að losun.

- *Brunnbátar*: Brunnbátar sem flytja sláturfisk og seiði eru yfirleitt leigð til lengri tíma erlendis frá og líkur á smiti frá þeim því takmarkaður.
- *Sláturskip*: Í sumum tilvikum er um að ræða skammtímaleigu á sláturskipum þar sem eldisfiski er slátrað um borð, pakkað í landi erlendis eða bryggjum hér á landi.

Mynd 3.2. Mögulegar smitleiðir með erlendum leiguskipum.

Áður en sú staða kemur upp að skip sem fengin eru erlendis frá bera með sér alvarlega fisksjúkdóma til landsins er mikilvægt að gerð verði áhættugreining, mögulegar smitleiðir kortlagar og líkur á að smit berist með skipum eða búnaði erlendis frá. Það er væntanlega ekki hægt að stöðva strax umferð skipa frá eldissvæðum erlendis til landsins í einum vettvangi. Það er þó mikilvægt að stjórnvöld móti stefnu, þar sem lagður væri grunnur að fækkum skipakoma erlendis frá.

Tillögur

- Matvælaráðuneytið láti gera áhættugreiningu vegna fisksjúkdóm, mögulegar smitleiðir kortlagar og líkur á að smit berist með skipum eða búnaði erlendis frá. Greiningin verði tilbúin áður en frumvarp um lagareldi verður lagt fyrir Alþingi.
- Í greinagerð með 20. gr. verði útlistuð stefna stjórnvalda er varðar notkun erlendra skipa tímabundið eða til lengri tíma með það að markmiði að lágmarka líkur á að hættulegir fisksjúkdómar berist til landsins.

3.5 Brunnbátar og sóttgreinsun (21. gr.).

Brunnbátar og önnur tæki til flutnings á fiski skulu vera lokað og yfirbyggð. Brunnbátar skulu hafa búnað sem gerir þeim kleift að sigla með lokaða brunna sem geta lokað fyrir inntöku og fráveitu á sjó.

Öll flutningstæki, farartæki og búnað skal vera hægt að sóttgreinsa með fullnægjandi hætti.

Ráðherra skal í reglugerð setja nánari fyrirmæli um notkun, eiginleika og sóttgreinsun flutningstækja, farartækja og búnaðar sem notaður er í sjókvíeldi.

Þessi grein byggir á tillögum starfshóps um smitvarnir í sjókvíeldi eins og fram kemur í greinagerð með 21 gr. Óheppilegt er að minnisþingstarfshópsins hefur ekki verið gefinn út og er kallað að það verði gert.

Umsögn sem fram kemur í 14 og 20 gr. eiga einnig hér við að einhverju leiti.

Tillögur:

- ✓ Kallað er eftir því að minnisþingstarfshóps um smitvarnir í sjókvíeldi verði gerðir aðgengilegir á netinu.

4. Úthlutun smitvarnasvæða og rekstrarleyfi (V. kafli)

4.1 Úthlutun smitvarnasvæða (24. gr.)

Þegar burðarþolsmat hefur verið gert fyrir vatnshlot eða önnur afmörkuð hafsvæði er ráðherra heimilt að úthluta smitvarnasvæðum í viðkomandi vatnshloti eða hafsvæði. Ráðherra ákveður hvenær smitvarnasvæðum er úthlutað og hversu mörgum er úthlutað hverju sinni.

Smitvarnasvæði skal úthlutað til umsækjanda með útboði og skulu umsækjendur tilgreina í tilboði, auk annarra upplýsinga, þá tilboðsfjárhæð sem þeir eru reiðubúnir að greiða fyrir úthlutun viðkomandi smitvarnasvæðis. Heimilt er að gera kröfu um lágmarkstilboðsfjárhæð í útboðinu. Tilboðsfjárhæð rennur í ríkissjóð.

Við mat á tilboðum kemur m.a. til skoðunar upphæð tilboðs, reynsla af sjókvíaeldisstarfsemi, fjárhagslegur styrkur, mælikvarðar sem mæla hvernig tilboðsgjafi hefur stundað annan rekstur sinn, s.s. nýtingu þegar útgefinna rekstrarleyfa, og upplýsingar um það hvernig tilboðsgjafi hyggst stunda reksturinn, m.a. út frá umhverfissjónarmiðum. Ávallt skal heimilt að víkja frá hæsta boði ef að aðrir þættir en tilboðsfjárhæð mæla með því að öðru tilboði sé tekið. Auglýsa skal opinberlega úthlutun smitvarnasvæða.

Á Vestfjörðum eru Jökulfirðir mögulega eina svæðið sem er á lausu. Í Jökulfjörðum er mikil andstaða við að heimila sjókvíaeldi á laxi sérstaklega innan ferðaþjónustunnar. Það er heldur ekki gert ráð fyrir að Jökulfirðir verði fiskeldissvæði í nýlegu [strandsvæðaskipulagi](#). Það er allt sem bendir til þess að ekkert smitvarnasvæði sé á lausu og þannig ekki möguleg innkoma nýrra aðila nema með kaupum á sjókvíaeldisfyrirtækjum sem nú eru með rekstur (viðauki 1).

Á Austfjörðum er Fiskeldi Austfjarða með leyfi eða mál í ferli í öllum fjörðum nema Mjóafirði og Norðfjarðarfloa.

Laxeldisfyrirtæki í meirihlutaeigu erlendra aðila komu að undirbúningi og gerð laga um fiskeldi þar sem þau voru leiðandi við hönnun á leikreglum, skjalfest í lögum, sjálfum sér og sínum fyrirtækjum til fjárhagslegs ávinnings á kostnað annarra. Það sem átti að vera stefnumótun stjórnvalda varð að stefnumótun sérhagsmuna laxeldisfyrirtækja í meirihlutaeigu erlendra aðila. Af fræðimönnum kallast þessi aðferðafræði að „fanga ríkisvaldið“ eins og fram kemur á [vefsíðu verkefnisins](#). Vinnubrögðin hafa verið rakin í tilfelli [Arnarlax](#) og [Arctic Fish](#) sem eru með sitt eldi á Vestfjörðum. Stutt samantekt af ferli málsins má sjá á mynd 6.1 hér að aftan og í [ársskýrslu Samfélagsverkefnis gegn spillingu](#). Arnarlax og Arctic Fish eru því með sterka eiginfjárstöðu sem byggist að stórum hluta á að auðlindin íslenskir firðir hefur verið gerða að verðmætum í eignasafni fyrirtækjanna í gegnum rekstrarleyfi. Það verður því erfitt fyrir íslensk fyrirtæki að keppa við Arnarlax og Arctic Fish í útboðum á smitvarnasvæðum.

Rekstrarleyfin hafa verið gerð að miklum verðmætum með að fara með laxeldisfyrirtækin á erlendan hlutabréfamarkað (mynd 6.1). Með frumvarpi þessu er gert ráð fyrir heimild til að veðsetja rekstrarleyfi (120 gr.). Þannig eiga erlendir fjárfestar möguleika að veðsetja rekstrarleyfin og fjármagn kaup á nýjum smitvarnasvæðum í samkeppni við íslenska aðila. Það má því e.t.v. segja að íslenski skattgreiðendur séu að fjármagna kaup erlendra fjárfesta á nýjum smitvarnasvæðum.

24 gr. verður tekin betur fyrir í næstu umsögn.

4.2 Úthlutun aukins burðarþols (32. gr.).

Ef endurskoðun Hafrannsóknastofnunar á burðarþolsmati vatnshlots eða annarra hafsvæða skv. 5. gr. leiðir til hækkunar burðarþolsmats er rekstrarleyfishafa, sem þegar hefur fengið rekstrarleyfi á þeim smitvarnasvæðum sem verða fyrir áhrifum af hækkun burðarþolsmats, heimilt að sækja um hækkun á leyfilegum lífmassa til Matvælastofnunar en slík hækkun getur þó aldrei orðið meiri en hámarkslífmassi hverju sinni.

Vatnshlotum verður að öllum líkindum skipt niður í fleiri en eitt smitvarnasvæði eins og t.d. er líklegt fyrir Ísafjarðardjúp. Burðarþol einstakra smitvarnasvæða verður væntanlega ákveðið á þessu ári. Ef í framhaldinu að burðarþol vatnshlots verður minnkað er þá gert ráð fyrir að stuðst verði við sama hlutfall hámarks lífmassa smitvarnasvæðis í vatnshlotinu? Eða er gert ráð fyrir að breyting verði á hlutföllunum s.s. vegna þess að ákveðin svæði innan vatnshlots er viðkvæmari en áður var talið?

Í greinagerð með 32 gr. kemur fram að fáir rekstrarleyfishafi sjálfkrafa aukinn hámarkslífmassa þá væri hætt á að rekstrarleyfishafi myndi ekki ná að uppfylla skilyrði um nýtingu lífmassa og kynni því að missa leyfið. Því er farin sú leið að úthluta viðbótarlífmassa samkvæmt nýju burðarþolsmati eingöngu eftir ósk og umsókn rekstrarleyfishafa. Þá er spurt getur einn rekstraraðili á smitvarnasvæði setið að svæðinu án þetta að nýta burðarþol þess að fullu? Þannig hamlað aðkomu annarra að svæðinu sem áhuga hafa á að fullnýta burðarþol smitvarnasvæðisins?

Tillögur:

- ✓ Í greinagerð með 32 gr. verði gerð grein fyrir:
  - Hvernig staðið verði að lækkun á hámarks lífmassa þegar mörg smitvarnasvæði eru í vatnshlotinu.
  - Hvort einum rekstraraðila á smitvarnasvæði verði heimilt að nýta ekki að fullu burðarþol svæðisins og hamla þannig aðkomu annarra er áhuga hafa að fullnýta svæðið.

4.3 Ótímabundin rekstrarleyfi (33. gr.).

Uppfylli rekstrarleyfishafi öll skilyrði laga þessara og reglna settum með stoð í þeim skal rekstrarleyfi til sjókvíaeldis vera ótímabundið. Rekstrarleyfi skulu sæta breytingum samkvæmt lögum og reglum á hverjum tíma sem og afturköllun skv. XII. kafla laga þessara.

Með að hafa tímabundið leyfi eins og nú er, er meiri möguleiki að taka á skipulagsmálum við endurnýjun leyfa með það að markmið að draga úr umhverfisáhrifum. Að vera með ótímabundin leyfi færir auðlindin íslenskir firðir nær því að teljast til eignar sem þá er í meirihlutaeigu erlendra fjárfesta. Verður betur tekið fyrir í næstu umsögn með frumvarpi um lagareldi.

5. Starfræksla sjókvíaeldisstöðva og eftirlit (VI. Kafli)

5.1 Innra eftirlit (35. gr.)

Innra eftirlit sjókvíaeldisstöðvar skal m.a. fela í sér vöktun á viðkomu sníkjudýra í eldinu í samræmi við leiðbeiningar sem fram koma í reglugerð sem ráðherra setur. Niðurstöður vöktunar skulu sendar Matvælastofnun sem birta skal þær opinberlega. Á grundvelli vöktunar getur rekstrarleyfishafi ákveðið að grípa til aðgerða til að stemma stigu við útbreiðslu sníkjudýra. Ákvörðun um aðgerðir skulu sendar til Matvælastofnunar og skulu þær rökstuddar af þjónustudýralækni rekstrarleyfishafa. Matvælastofnun skal innan þriggja virkra daga taka afstöðu til aðgerða og getur innan þess frests synjað um beitingu fyrirhugaðra aðgerða.

Athafnir eða athafnaleyssi eins rekstraraðila hefur áhrif á smittíðni laxalúsar hjá öðrum rekstraleyfishöfum. Gott dæmi um slíkt er tekið fyrir í leiðbeiningum fyrir fjölmiðla [Laxalúsafár í Tálknafirði: Aðdragandi, ástæður og afleiðingar](#) en þar breiddist smitið norður með Vestfjörðum til annarra rekstrarleyfishafa. Laxeldisfyrirtæki í meirihlutaeigu erlendra aðila hafa markvisst komið sér undan að vera með mótvægisáðgerðir og grípa til fullnægjandi viðbragða þegar tíðni laxalúsar hefur aukist óhóflega mikið. Skýringin er einföld, mótvægisáðgerðir eru oft mjög kostnaðarsamar og með að gera lítið sem ekkert má draga úr rekstrarkostnaði. Tillögur í 35. gr. breytir litlu um möguleika umhverfissóðanna að viðhafa áfram sín vinnubrögð.

Það þarf að skilgreina viðmiðanir um heimilaða tíðni laxalúsar og fyrirfram skilgreind viðbrögð sem gilda fyrir alla rekstraraðila. Vísað er til umsagnar Sjávarútvegsþjónustunnar við [Uppbygging og umgjörð lagareldis - Stefna til ársins 2040](#) til nánari skýringar.

Lagt er til að 35 gr. verði umskrifuð á þann veg að sérreglur einstakra rekstraraðila verði ekki heimilaðar og eingöngu verði stuðst við almennar reglur sem allir rekstraraðilar fari eftir.

Matvælastofnun er heimilt að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar áður en afstaða er tekin til aðgerða rekstrarleyfishafa.

Matvælastofnun er heimilt að leita umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar áður en afstaða er tekin til aðgerða rekstrarleyfishafa. Hér er lagt til að í greinagerð með 35 gr. verði tekið dæmi um í hvaða tilvikum æskilegt væri að Matvælastofnun leitaði umsagnar til fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar.

Rekstrarleyfishafi skal, ótilkvaddur, senda Matvælastofnun skriflega staðfestingu um að farið sé að innri reglum í starfsemi rekstrarleyfishafa. Skulu slíkar staðfestingar sendar Matvælastofnun eigi sjaldnar en mánaðarlega á því formi sem Matvælastofnun ákveður. Matvælastofnun skal sannreyna með reglulegum hætti að framkvæmd innra eftirlits með starfseminni sé í samræmi við lög og reglur.

Hér er verið að auka pappírsvinnu og lagt til að þessi grein verði alfarið felld út. Að sjálfsgöðu á rekstrarleyfishafi að fara eftir lögum og reglum og á engu að skipta hvort hann sendi frá sér skriflegar staðfestingar. Í núverandi úttektum Matvælastofnunar er farið yfir hvort starfsemi rekstraraðila sé í samræmi við lög og reglur. Vandamálið hefur verið að Matvælastofnun hefur ekki verið að vinna sína heimavinnu er varðar eftirlit með rekstrarleyfishöfum. Að vísu hefur átt sér stað mikil framför í eftirlitinu hjá Matvælastofnun. Það sem skiptir máli er að Matvælastofnun hafi verkfæri eða heimildir til að grípa til viðeigandi refsiaðgerða þegar rekstrarleyfishafi er að brjóta lög og reglugerðir.

Tillögur

- Lagt er til að þessi grein verði umskrifuð á þann veg að sérreglur einstakra rekstraraðila verði ekki heimilaðar og eingöngu verði stuðst við almennar reglur sem allir rekstraraðilar fari eftir.
- Í greinagerð með 35 gr. verði tekið dæmi í hvaða tilvikum eðlilegt og æskilegt er að Matvælastofnun leiti umsagnar fisksjúkdómanefndar og Hafrannsóknastofnunar.

6. Laxahlutur (VII. kafli)

6.1 Framsal og flutningur laxafjölda milli smitvarnasvæða (39. gr.)

Rekstrarleyfishöfum er heimilt að flytja laxafjölda á milli smitvarnasvæða enda sé staðfestingar Matvælastofnunar á flutningnum aflað fyrirfram og skal slík staðfesting gefin út eigi síðar en viku eftir að Matvælastofnun hafa borist öll gögn til þess að staðfesta megi flutning milli smitvarnasvæða. Að teknu tillit til skiptihlutfalls áhættumats erfðablöndunar getur laxafjöldi viðkomandi rekstrarleyfishafa breyst við flutning milli smitvarnasvæða. Matvælastofnun skal í staðfestingu sinni skv. 1. másl. tilgreina breytingu á laxafjölda við flutning milli smitvarnasvæða.

Rekstrarleyfishöfum er heimilt að framselja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa með sömu skilyrðum og breytingum og greinir í 1. mgr. Í tilkynningu til Matvælastofnar um flutning milli rekstrarleyfishafa skal greint frá kaupverði eða leiguverði laxahlutar.

Rekstrarleyfishöfum skal með sama hætti heimilt að leigja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa, þó ekki til eldis meira en tveggja kynslóða í senn sem aldar eru óslitið af leigutaka að teknu tilliti til hvíldartíma. Að því loknu skal leigusala skylt að selja viðkomandi laxahlut eða nýta hana til eigin eldis

Laxeldisfyrirtækin í meirihlutaeigu erlendra aðila Arnarlax, Arctic Fish og Fiskeldi Austfjarða hafa sankað að sér heimildum á síðustu árum til fjárhagslegs ávinnings (mynd 6.1). Rannsóknaskýrslur hafa verið gerðar um vinnubrögðin og er m.a. vísað í eftirfarandi skýrslur:

- ✓ [Stefnumótun í fiskeldi: Umræðan, tillögurnar og staðan.](#)
- ✓ [Landsamband fiskeldisstöðva og stefnumótun í fiskeldi](#)
- ✓ [Arctic Fish – Leiðin til fjárhagslegs ávinnings](#)
- ✓ [Arnarlax – Leiðin til fjárhagslegs ávinnings.](#)

Við breytingu á áhættumati erfðablöndunar voru framleiðsluheimildir og verðmætin leyfanna aukin um 30%. Um þá breytingu hafa verið gerðar alvarlegar athugasemdir m.a. í leiðbeiningum til fjölmiðla [Hlutfallið milli framleiðslumagns og hámarkslífmassa í fiskeldi](#) og umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar við [Áhættumat erfðablöndunar í umhverfismati áætlana](#).

Breytingarnar í 39 gr. eru þess eðlis að framleiðslugeta m.v. núverandi heimildir aukast og þar með verðmæti leyfanna:

- ✓ *Leiga laxahluta:* Með að leigja laxahlut til annarra rekstrarleyfishafa er hægt að tryggja betri nýtingu á laxahlutum sem fyrirséð er að ekki er hægt að nýta og þannig skapa fyrirtæku leigutekjur og auka framleiðslu á landsvísu.
- ✓ *Flutningur laxahluta:* Fram hefur komið að m.v. ákveðinn laxahlut verði hægt að setja færri seiði í Ísafjarðardjúpi en t.d. Patreksfjörð. Fyrirtæki sem eru með heimildir í Ísafjarðardjúpi geta flutt laxahluti úr Djúpinu yfir í Patreksfjörð og þannig aukið framleiðslugetu sína.

Umhverfisálagið mun því aukast töluvert frá því sem lagt var upp með í umhverfismötum laxeldisfyrirtækjanna með tilkomu 39 gr. bæði er varðar Vestfirði í heild sinni og fyrir einstaka eldissvæði.

Eins og fram kemur í greinagerð með 39 gr. þá er ljóst að rekstrarleyfishafi getur haldið laxahlut í 5-6 ár án þess að nýta hann sjálfur áður en hann sætir innköllun. Hér geta því laxeldisfyrirtæki í meirihlutaeigu erlendra aðila sem hafa sankað að sér heimildum leigt laxahluti til íslenskra fyrirtækja á næstu árum og áratugum. Leigt til íslenskra fyrirtækja sem hafa sýnt hógværd í að afla sér framleiðsluheimilda á síðustu árum – Er það sviðsmyndin á næstu árum og áratugum að Íslendingar verði leiguliðar hjá norskum fjárfestum á auðlindinni íslenskir firðir?

Íslenska leiðin

Allt snérist um að ná sem mestum fjárhagslegum ávinningi þar sem leyfin voru verðmætin

Í upphafi skal endinn skoða, sem eflaust hefur verið gert af þáverandi stjórnarmönnum Arnarlax og Fiskeldis Austfjarða:

- 2016**
- **Auðlindin tekin:** Markvisst var sótt um eldissvæði í flestum fjörðum þar sem ekki var bannað að vera með laxeldi í sjókvíum til að tryggja sig til lengri tíma þar sem bestu svæðin eru takmörkuð og eftirsótt. Þannig er verið að koma sér í ákveðna stöðu með möguleika á fjárhagslegum ávinningi þar sem væntanleg leyfi voru verðmætin.
  - **Sett í sölubúning:** Útbúin viðskiptaáætlun þar sem eldissvæðin og framleiðsluheimildir voru verðmætin og erlendir aðilar fengnir að borðinu með fjármagn.
- 2017**
- **Sérhagsmunagæsla:** Þáverandi stjórnarformenn tveggja stærstu laxeldisfyrirtækjanna létu skipa sig í starfshóp um stefnumótun í fiskeldi sem fulltrúa Landsambands fiskeldisstöðva og komust þannig í yfirburðastöðu til að vinna að hagsmunagæslu sinna fyrirtækja á kostnað annarra. Fyrirtæki stjórnarformanna voru búin að koma leyfisveitingarkerfinu í uppnám, urðu helstu ráðgjafar stjórnvalda, og nú var verkefnið að tryggja áfram þeirra stöðu og væntingar voru um mikinn fjárhagslegan ávinning.
  - **Koma sínum mönnum fyrir:** Ráðinn var starfsmaður fyrir stefnumótunarhópinn með aðstöðu í ráðuneyti sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, sem jafnframt var starfsmaður stjórnarformanns Arnarlax.
  - **Hanna leikreglur:** Gefin var út stefnumótunarskýrsla með hagstæðum tillögum fyrir stjórnarformennina, með væntingum um fjárhagslegan ávinning þar sem leyfin voru verðmætin.
- 2018**
- **Vöntun á faglegu rýni:** Ráðuneyti sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra skrifaði tillögur stefnumótunarskýrslunnar inn í fiskeldisfrumvarpið og augljóslega var verið að huga að sérhagsmunum þeirra sem sömdu leikreglunnar.
- 2019**
- **Ekki tekið á öllum málum:** Alþingi Íslands tók á ýmsum málum og bætti frumvarpið verulega, stoppaði af ýmis áform og dró þannig úr væntanlegum fjárhagslegum ávinningi stjórnarformanna.
- 2020**
- **Fjárhagslegur ávinningur:** Í framhaldinu fóru laxeldisfyrirtækin í meirihluta eigu erlendra aðila á erlendan hlutabréfamarkað og hefur þegar náðst verulegur fjárhagslegur ávinningur. Hér er um að ræða laxeldisfyrirtækin Arnarlax, Arctic Fish og Fiskeldi Austfjarða.
  - **Heimildir auknar:** Sú breyting var gerð í áhættumati erfðablöndunar að breytt var úr framleiðslu yfir í hámarks leyfilegan lífmassa og jukust þá framleiðsluheimildir um 30%.
  - **Ný leyfi:** Rekstrarleyfum var síðan breytt úr því að gera ráð fyrir framleiðslu yfir í hámarks leyfilegan lífmassa og jukust þá verðmæti leyfa um 30%.
- 2023**
- **Tilhliðrun heimilda:** Með því að fá að tilhliðra leyfilegum lífmassa á milli svæða eins og nú er gert ráð fyrir í frumvarpi um lagareldi eykst framleiðslugeta laxeldisfyrirtækja í meirihluta eigu erlendra aðila og þar með verðmæti leyfa.

Mynd 6.1. Leið laxeldisfyrirtækja í meirihluta eigu erlendra aðila við að sanka að sér leyfum og ná miklum fjárhagslegum ávinningi. [Myndin er tekin úr Ársskýrslu Samfélagsverkefnis gegn spillingu 2023.](#)

Að teknu tillit til skiptihlutfalls áhættumats erfðablöndunar getur laxafjöldi viðkomandi rekstrarleyfishafa breyst við flutning milli smitvarnasvæða. Á Vestfjörðum eru þær veiðiár sem eru í áhættumati erfðablöndunar í Ísafjarðardjúpi. Það er því fyrirséð að meiri takmarkanir verða með útsetningar á norðanverðum Vestfjörðum en sunnanverðum eins og hugmyndafærði áhættumatsins leggur upp með. Það þýða að ef fluttur er laxahlutir frá Ísafjarðardjúpi t.d. til Patreksfjarðar er hægt að setja út í sjókvíar fleiri laxaseiði.

Í þessu samhengi er vert að bend á að þegar slysasleppingar eiga sér stað í fjörðum þar sem ekki er að finna villta laxastofna eins og í Patreksfirði dreifir laxinn sér yfir mun stærra svæði og mikill kostnaður verður að fjarlægja úr fjölmörgum veiðiám. Slysasleppingin í Patreksfirði í ágúst 2023 verður tekin sérstaklega fyrir í leiðbeiningum fyrir fjölmiðla þar sem m.a. málið verður betur útskýrt. Aftur á móti ef t.d. slysaslepping yrði í Ísafjarðardjúpi mætti gera ráð fyrir að mun stærra hlutfall eldislaxa leituðu upp í ár í Djúpinu, dreifðu sér minna og minni kostnaður væri að fjarlægja. Nánar verður komið inn á skiptihlutfall í næstu umsögn.

Athyglisvert er að öll íslensku fyrirtækin eru á norðanverðum Vestfjörðum og laxeldisfyrirtæki í meirihluta eigu erlendra aðila eru með stærstan hluta sinna starfsemi á sunnanverðum Vestfjörðum. Lægra skiptihlutfall mun fyrst og fremst lenda á íslenskum fyrirtækjum.

Ítarlegri umsögn verður við næstu umsögn.

6.2 Innköllun og útboð laxahlutar (40. gr.)

Sé laxahlutur ekki nýttur samfellt í tvö ár, í heild eða hluta, annaðhvort með eigin notum réttthafa eða útleigu, skal innkalla samsvarandi laxahlut án endurgjalds og sá laxahlutur færður á nafn Matvælastofnunar í skráningu skv. 1. mgr. 38. gr. Sama gildir ef réttthafi laxahlutar hefur glatað öllum rekstrarleyfum til sjókvíaeldis. Innkallaður laxahlutur skv. 1. másl., ásamt laxahlut sem rekstrarleyfishafi hefur glatað skv. VIII. kafli, telst vera óráðstafaður laxahlutur.

Þetta ákvæði getur haft þau áhrif að Fiskeldi Austfjarða missi hluta af sínum framleiðsluheimildum (viðauki 1). Önnur laxeldisfyrirtæki geta væntanlega haldið sínum heimildum ef vel gengur með eldið.

Flest laxeldisfyrirtækin eru með eina seiðaeldisstöð. Sviðsmyndin hjá laxeldisfyrirtæki A getur verið sú að upp komi sjúkdómur í seiðaeldisstöðinni og það þurfi að farga öllum seiðunum og við það tapast einn árgangur og engin seiði eru tilbúin til sjósetningar jafnvel í um ár. Í framhaldinu getur fyrirtækið lent í töluverðum afföllum á eldislaxi í sjókvíum s.s. vegna þörungablóma. Það er væntanlega aðeins á Vestfjörðum sem hægt er að leiga laxahluta eins og staðan er nú og þannig komið í veg fyrir að heimildir tapist ef aðeins eitt laxeldisfyrirtæki verður fyrir tjóni.

Upp getur komið sú staða að öll laxeldisfyrirtækin lendi í töluverðum afföllum s.s. í köldum vetri vegna vetrasára á eldisfiski. Það er þá enginn til að leiga heimildir af laxeldisfyrirtæki A og fyrirtækið tapar heimildum, störf og tekjur tapast í héraði – Er það ætlunin að þetta verði svona? Hér eru sérstaklega viðkvæm lítil íslensk fyrirtæki sem eru með eldi aðeins á einu svæði eða firði. Í þessu samhengi er eðlilegt að teiknaðar verði upp nokkrar sviðsmyndir um hvernig málin geti þróast og því velt fyrir sér hvort það sé sú þróun sem stjórnvöld vilja sjá fyrir sér.

Þrátt fyrir ákvæði 1. másl. skal rekstrarleyfishafa, sem keypt hefur laxahlut í útboði Matvælastofnunar skv. 2. mgr. heimilt að fresta nýtingu viðkomandi laxahlutar í þrjú ár í stað tveggja ára en gildir það einungis um fyrsta þriggja ára tímabil að lokinni úthlutun.

Þegar þriggja ára tímabili er lokið verður rekstrarleyfishafi að leigja hlutdeildina eða nýta hana sjálfur. Eftir það gilda almennar reglur um tveggja ára frest. Það geta því verið möguleiki að leigja í fimm ár áður en rekstrarleyfishafi nýtir sjálfur heimildirnar. Hér er því tækifæri fyrir erlenda fjárfestra, eiganda stærstu laxeldisfyrirtækjanna, að leiga íslenskum sjókvíaeldisfyrirtækjum sinn laxahluta til lengri tíma.

Óráðstöfuðum laxahlut skal úthlutað til umsækjanda með útboði og skulu bjóðendur tilgreina tilboðsfjárhæð í tilboði sínu. Einungis aðilar sem fengið hafa úthlutað smitvarnasvæði til sjókvíaeldis hafa rétt á að bjóða í laxahlut.

Í þessu samhengi er bent á að t.d. á Austfjörðum er einn aðili eins og staðan er nú með allt eldi á nokkrum fyrirhuguðum smitvarnaðarsvæðum. Hér er um að ræða Fiskeldis Austfjarða sem laxhlutir væru innkallaðir og fyrirtækið væri síðan eitt um að bjóða í laxahlutina sem væru á lausu. Vart er að vænta þess að hátt verði boðið í laxahlutinn.

Eins og bent er á í umsögn á 39 gr. standa laxeldisfyrirtæki í meirihlutaeigu erlendra aðila betur að vígi þegar til uppboðs kemur en íslensk fyrirtækin. Málið getur því þróast þannig að laxeldisfyrirtæki í meirihlutaeigu erlendra aðili á Vestfjörðum vinni útboðið og leigi síðan íslenskum fyrirtækjum auðlindina íslenskir firðir samfelld í fimm ár.

Tillögur

- ✓ Í greinagerð með 40 gr. verði teiknaðar upp sviðsmyndir með hugsanlegum afleiðingum sem þessi grein geti haft á íslensk fyrirtæki með sjókvíaeldi.

6.3 Aukning heildarlaxafjölda vegna nýrra svæða (41. gr.)

Aukist heildarlaxafjöldi vegna afmörkunar nýrra smitvarnasvæða skal sú viðbót ekki koma til aukningar á laxafjölda þeirra rekstrarleyfishafa sem þegar hafa yfir að ráða laxahlut heldur skal sú viðbót við heildarlaxafjölda sem þannig verður til mynda óráðstafaðan laxahlut sem skal boðinn út.

Bæði rekstrarleyfishafar á eldri smitvarnasvæðum sem og rekstrarleyfishafar á nýjum smitvarnasvæðum geta boðið í óráðstafaðan laxahlut skv. 1. mgr. en ráðherra getur þó ákveðið í reglugerð að óráðstafaður laxahlutur skv. 1. mgr. verði aðeins nýttur í heild eða hluta á hinum nýju smitvarnasvæðum sem um ræðir.

Tekið fyrir í næstu umsögn.

7. Strok (VIII. kafli)

7.1 Tilkynning um strok og fyrstu viðbrögð. (43. gr.)

Þegar tilkynning berst Matvælastofnun skal hún að eigin frumkvæði kanna hvort strok hafi átt sér stað.

Viðbrögð við stroki fram að þessu hefðu mátt vera betri og markvissari. Umgjörðin og viðbrögðin eru m.a. rakin í leiðbeiningum fyrir fjölmiðla [Fjarlægja eldislaxa úr veiðiám – Ferli málsins](#). Mikilvægt er að stroki eldislaxa úr sjókvíum verði tekið fastari tök er varðar viðbrögð að leita að og fjarlægja strokulax úr veiðiám og það komi skýrt fram í greinagerð með 43 gr.

Haft skal í huga að strok getur átt sér stað án þess að rekstraraðili verði þess var eða ákveði að tilkynna ekki um gat á netpoka sjókvíar. Það þarf því að bæta við inn í greinina að Matvælastofnun bregðist við ef það er rökstuddur grunur um strok eins og er í núverandi lögum um fiskeldi.

Jafnframt má velta því fyrir sér hvort skynsamlegt er að færa þennan hluta frá Fiskistofu yfir að Matvælastofnun og í því sambandi er m.a. bent á [umsögn Fiskistofu](#).

Tillögur:

- ✓ Það þarf að bæta inn í að Matvælastofnun bregðist við ef það er rökstuddur grunur um strok.
- ✓ Skoðað verði betur hvort skynsamlegt sé að færa þennan lið frá Fiskistofu yfir til Matvælastofnunar.
- ✓ Það komi skýrt fram í greinagerð með 43 gr. að markvisst verði leitað af strokulaxi í veiðiám og þeir fjarlægðir og þannig komi betur fram vilji löggjafans.

7.2 Veiði innan 200 metra frá strokstað (44. gr.)

Er honum í því skyni m.a. skylt, þrátt fyrir friðun á villtum fiski á svæðinu og án tillits til réttar eigenda sjávarjarða í netlögum, að gera allt sem í hans valdi stendur til að veiddur verði slíkur fiskur á svæði innan 200 metra frá strokstað. Skal hver sjókvíaeldisstöð eiga og viðhalda nauðsynlegum búnaði í því skyni sem tekur mið af stærð eldisfisks á hverjum tíma. Veiðar þær sem hér um ræðir skulu ávallt fara fram í samráði við fulltrúa Matvælastofnunar.

Á síðustu árum hefur verið viðhafður blekkingaleikur er varðar hvort eldislax hafi sloppið úr sjókvíum eða ekki. Lögð hafa verið net við sjókvíar og ef enginn eldislax hefur veiðst hefur verið látið í það skína að enginn eldislax hafi sloppið.

Skv. rannsóknnum leitar eldislax almennt niður á meira dýpi eftir að hann sleppur úr sjókví og því litlar líkur á að hann veiðist í net sem höfð eru í yfirborðinu. Um atferli eldislax eftir að þeir sleppa úr sjókvíum er m.a. fjallað um í sérstökum viðauka við matskýrslu Háafells undir heitinu [Náttúrulegir laxastofnar, umhverfisáhrif laxeldis, mótvægisáðgerðir, vöktun og veiðar á eldislaxi](#) og þar vísað til vísindarannsóknna.

Það þarf strax að fara fram mun víðtækari leit af eldislaxi þegar göt finnast á netpokum og verður komið m.a. inn á það betur í næstu umsögn. Matvælastofnun þarf að útbúa viðbragsáætlun af mismunandi sviðsmyndum af stroki og birta á vefsíðu sinni. Í þessu samhengi er vert að benda á að rekstraraðilum er gert skylt að gera viðbragsáætlun fyrir stroka á eldislaxi og því ekkert óeðlilegt að fara fram á að sama krafa verði gerð til Matvælastofnunar.

Tillögur:

- ✓ Í greinagerð með 44 gr. verið komið inn á að Matvælastofnun útbúi viðbrögð við stroki eldislaxa sem verði gerð aðgengileg á vefsíðu stofnunarinnar.

7.3 Veði í veiðiám eða vötnum (45 gr.)

Ef atburður verður sem greinir í 1. mgr. 44. gr. gr., skal Matvælastofnun, í samráði við Fiskistofu og viðeigandi veiðifélag eða veiðiréttarhafa þar sem veiðifélag hefur ekki verið stofnað, ákvarða hvort leita skuli að strokufiski í veiðiám eða vötnum og hann fjarlægður.

Þessu hefur verið verulega ábótavant og viðhafðar blekkingar um hvort eldislax hafi sloppið og oft eingöngu stuðst við veiðar við sjókvíar. Skýrsla Hafrannsóknastofnunar [Erfðablöndun villts íslensks lax \(Salmo salar\) og eldislax af norskum uppruna](#) gefur til kynna að sleppingar hafi verið umfangsmeiri en haldið hefur verið fram.

Það er ekki fyrr en við slysasleppingu í Patreksfirði í ágúst 2023 sem farið er í að leita eldislaxa eftir slysasleppingu í einhverju mæli. Sú atburðarás sem þá fór af stað virðist að mestu hafa ráðist af utanaðkomandi þrýstingi á stjórnvöld að grípa til aðgerða. Aðgerðirnar voru að mörgu leiti stjórnlausar en umsagnaraðili vinnu nú að greinagerð í formi leiðbeininga fyrir fjölmiðla undir nafninu Slysasleppingin í Patreksfirði: Aðdragandinn, ástæðurnar og viðbrögðin þar sem atburðarásin er rýnd.

Ráðherra setji nánari fyrirmæli í reglugerð þar sem ramminn verður settur og þannig tryggt að Matvælastofnun þurfi að grípa til aðgerða og það verði ekki viðhöfð ófullnægjandi vinnubrögð eins og á síðustu árum. Matvælastofnun verði látin gera viðbragsáætlun með nokkrum sviðsmyndum og hún verði almenningi aðgengilega á vef stofnunarinnar.

Tillögur

- ✓ Matvælastofnun útbúi viðbragsáætlun fyrir mismunandi sviðsmyndir sem verði aðgengilegar á vefsíðu stofnunarinnar sbr. tillögur í 44 gr.
- ✓ Eftir slysasleppingu framkvæmi óháður fagaðili leita að eldislaxi og fjarlægji eftir þörfum á mun stærra svæði en tilgreint er í 44 gr. (hér er gengið út frá að gat á netpoka sé það stórt að eldisfiskur geti sloppið út).
- ✓ Útbúið verði sérstakt mál á vefsíðu Matvælastofnunar, með fréttum um framvindu þar til fullvíst er að allur mögulegur strokulax hafi skilað sér í veiðiár jafnvel 2-3 árum eftir strok.

7.4 Lækkun laxahlutar vegna þekkts strokatburðar (48. gr.)

Fyrir hvern strokinn frjóan lax sem finnst í ám sem eru hluti af áhættumati erfðablöndunar, skal laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skerðast sem nemur hlutfalli 500 fiska af heildarlaxafjölda á þeim tíma þegar strokatburður á sér stað.

Fyrir hvern strokinn frjóan lax sem finnst í ám sem ekki eru hluti af áhættumati erfðablöndunar skal laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skerðast sem nemur hlutfalli 100 fiska af heildarlaxafjölda á þeim tíma þegar strokatburður á sér stað.

Ef að strokatburður verður þegar meðaltalsstærð frjórri laxa í viðkomandi sjókví er undir 1 kg. þá skal reikna fjölda fiska til skerðingar sem er margfeldi endurkomuhlutfalls og áætlaðs fjölda strokinna fiska. Laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skal skerðast sem nemur reiknuðum fjölda fiska skv. 1. málsf. margfölduðum með hlutfalli 100 fiska af heildarlaxafjölda á þeim tíma þegar strokatburður á sér stað. Ráðherra skal setja ákvæði í reglugerð um endurkomuhlutfall að fenginni ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar. Matvælastofnun er heimilt er að fresta skerðingu samkvæmt þessari málsgrein þar til slátrað eða talið er upp úr þeirri sjókví þar sem strokatburður átti sér stað.

Stroknir frjóir laxar sem rekstrarleyfishafi veiðir skv. 44. gr. eða sem veiðast við vöktun í fiskiteljara skulu ekki teljast með til takmörkunar skv. 1. og 2. mgr.

Af hverju er verið að gera einfalt mál flóðið? Einfaldast er að hafa engan frádrátt og laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skerðast sem nemur hlutfalli 500 fiska fyrir hvern eldislax sem finnst í veiðiá óháð því hvort það sé í veiðiá innan eða utan áhættumats erfðablöndunar. Sama myndi gilda hvort eldislaxinn væri stór eða smár við sleppingu. Greinin myndi hljóða eftirfarandi eftir að stærsti hluti hennar hefur verið felldur út:

Fyrir hvern strokinn frjóan lax sem finnst í ám skal laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skerðast sem nemur 500 eldislaxum.

Það má síðan deila um hvort það eigi að miða við 500 eldislaxa eða fleiri. Leiðin getur verið að miða við að lágmarki 500 eldislaxa og ráðherra hafi heimild í reglugerð að fjölga upp að ákveðnum mörkum.

Til að koma í veg fyrir að mismuna laxeldisfyrirtækjum þarf að vera stöðluð aðferðafræði við að leita og fjarlægja eldislax úr veiðiám. Aðferðafræðina þarf að skilgreina og staðla, jafnframt að tryggja þjálfun þeirra aðila sem leita og fjarlægja eldislax úr veiðiám. Í greinagerð með 48 gr. frumvarpsins þyrfti að kom umfjöllun um hvernig staðið verður að leit að eldislaxum í veiðiám til að stuðla að því að mál sem hugsanlega fari fyrir dómstóla haldi þegar á reyni. Í lögnum þarf að koma skýr heimild til leitar á strokulaxi sem er nánar útfærð í reglugerð. Nánar verður komið inn á þetta í næstu umsögn.

Í staðinn fyrir að minnka framleiðsluheimildir vegna slysasleppinga er leiðin að láta laxeldisfyrirtæki greiða háa upphæð fyrir hvern eldislax sem fjarlægður er úr veiðiám. Þannig bitnar aðgerðin eingöngu á þeim sem veldur tjóninu, en ekki á starfsmönnum fyrirtækisins, þjónustuaðilum og nærsamfélaginu.

Það væri t.d. hægt að fara þá leið að greiddar væru 5 milljónir fyrir hvern eldislax sem veiddist í veiðiám. Kosturinn við að nota refsigjald er að það bítur strax og hefur ekki áhrif á starfmenn, þjónustuaðila og nærsamfélagið. Tekjur af innleiðingu refsigjaldsins yrðu síðan notað til að greiða fyrir að fjarlægja eldislaxinn úr veiðiánum og annan kostnað sem rekja má til slysasleppingarinnar. Neyðarúrræðið væru að lokum að framleiðsluheimildir yrðu teknar af viðkomandi og boðnar upp fyrir nýja rekstraraðila.

Jafnframt er vísað til umsagnar [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040 – Umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar ehf.](#) kafla 3 og 4.

Tillögur:

- ✓ Í greinagerð með 48 gr. frumvarpsins þyrfti að kom umfjöllun um hvernig staðið verður að leit og veiði á eldislaxum í veiðiám.
- ✓ 48 gr. verði stytta og hljóði m.a. eftirfarandi:
  - Fyrir hvern strokinn frjóan lax sem finnst í ám skal viðkomandi rekstraraðili greiða 5 milljónir. Ef um endurteknar slysasleppingar rekstraraðila er að ræða verði ráðherra heimilt í reglugerð að auka gjaldið um allt að 25 milljónir króna fyrir hvern eldislaxa sem finnst í veiðiá.
  - Ef ekki er vilji að láta greiða gjald verði til var: Fyrir hvern strokinn frjóan lax sem finnst í ám skal laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skerðast sem nemur 500 eldislaxum. Ef um endurteknar slysasleppingar rekstraraðila er að ræða verði ráðherra heimilt að auka skerðinguna um allt að 2.500 eldislaxa í reglugerð.

7.5 Lækkun laxahlutar vegna óþekkts strokatburðar (49. gr.)

Við lok eldis hvernar kynslóðar skal telja alla fiska sem er slátrað og sá fjöldi borinn saman við fjölda útsettra fiska að frádregnum samanlögðum afföllum og þekktu stroki. Ef að mismunur er annarsvegar á milli fjölda fiska sem slátrað er við lok eldis á tiltekinni kynslóð og hins vegar fjölda útsettra fiska, að frádregnum samanlögðum afföllum og fjölda fiska sem vitað er að hafa strokið, þá skal sá mismunur teljast óþekkt strok. Þegar óþekkt strok er reiknað skal notast við lægri óvissumörk í fjölda útsettra fiska og skal notast við talningarbúnað við útsetningu fiska sem fullnægir lágmarksskilyrðum um nákvæmni samkvæmt reglugerð.

Laxahlutur viðkomandi rekstraraðila skal skerðast sem nemur hlutfalli reiknaðs fjölda fiska skv. 1. mgr. af heildarlaxafjölda á þeim tíma þegar strokatburður á sér stað.

Skerðing á laxahlut viðkomandi rekstraraðila á hverju smitvarnasvæði sem koma til skv. þessari grein eru varanlegar. Við ákvörðun lækkunar samkvæmt þessari grein skal tekið tillit til þekktra strokatburða samkvæmt 48. gr.

Hér er verið að fara mjög vafasama braut sem mun byggjast á geðþóttaákvörðunum sem ekki standast skoðun ef málið fer fyrir dómstóla. Ef eldislax hefur sloppið skilar ákveðið hlutfall af honum sér í veiðiár og því eðlilegt að niðurskölun heimilda/eða greiðsla reiknast því eins og lagt er til í 48 gr. Varðandi frekari rökstuðnings er fyrst í stað vísað í kafla um afföll (IX. kafli) og fyrri umsagnar [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040 – Umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar ehf.](#) og er vísað þar í kafla 3 og 4.

Tillögur:

- ✓ Lagt er til að 49 gr. verði felld út úr frumvarpinu.

7.6 Óviðráðanleg ytri atvik sem leiða til strokatburðar (50. gr.)

Í undantekningartilfellum er Matvælastofnun heimilt við útreikning á lækkun laxahlutar að taka tillit til óviðráðanlegra atvika utan stjórnunarsviðs rekstrarleyfishafa og sem ekki teljast hluti af fyrirsjáanlegri áhættu í rekstri sjókvíaeldis. Fárviðri, hafís og saknæmar aðgerðir þriðja aðila sem er ótengdur rekstrarleyfishafa skulu m.a. teljast til slíkra óviðráðanlegra ytri atvika. Atvik sem varða vistkerfi viðkomandi smitvarnasvæðis eða starfsmenn, verktaka og þjónustuaðila á vegum rekstrarleyfishafa skulu ekki teljast til óviðráðanlegra ytri atvika.

Hér er verið að fara leið sem byggist á geðþóttaákvörðunum og sú staða getur komið upp að málið standist ekki skoðun fyrir dómstól.

Af hverju færviðri og hafís teljast sem óviðráðanlegra ytri aðstæður er óljós. Í því sambandi má benda á áður en hafís kemur inn í firðina hafa rekstraraðilar að öllu jöfnu fengið viðvörðun með nokkurra daga fyrirvara. Í gæðahandbókum sjókvíaeldisfyrirtækja á að vera til staðar viðbragðsáætlun um það hvernig á að bregðast við þegar von er á hafís.

Varðandi færviðri þá eru kröfur um að sjókvíaeldisfyrirtækin uppfylli NS 9415 staðalinn sem á að tryggja að búnaður þoli verstu veðurfarslegar aðstæður. Tjón á búnaði sem leiðir til slysasleppinga er að öllu jöfn vegna þess að vinnubrögðum er ábótavant eins og t.d. kemur fram í [samantekt um slysasleppingar í Noregi](#) sem ná aftur til ársins 2014. Það er þó ljóst að sum laxeldisfyrirtæki eru að taka allnokkra áhættu með að staðsetja sjókvíarnar utarlega í fjörðum þar sem veðurálag er meira og áhættan meiri. Það er ekki skynsamlegt að útbúa sérreglur fyrir þessi fyrirtæki.

Það sem eftir stendur eru saknæmar aðgerðir þriðja aðila sem er ótengdur rekstrarleyfishafa.

Tillögur:

- ✓ Fellt verði út að fárviðri og hafis teljast til óviðráðanlegra ytri atvika.

8. Afföll (IX. kafli)

Hér er löggjafinn að leggja til leið sem er óframkvæmaleg miðað við núverandi eldistækni þar sem mikil ónákvæmni er við talningu fiska við afhendingu í kvíar, skráning á afföllum og talningu á fiski úr kvíum. Það kann að leiða til þess að ákærvaldið geti ekki lagt til dómtæk gögn ef vísa á málinu til dómstóla.

Í staðinn fyrir að fresta ákvæði kafa IX í lög er lagt til að ráðherra verði heimilt að setja í reglugerð. Fyrst verði sýnt fram á að talningar úr og í sjókvíar og skráning á dauðfiski verði það nákvæm að standist kröfur við töku dómsmála.

Tillögur

- Lagt er til að 52 gr. til 55 gr. verði felldar niður.
- Gerð verði rannsókn þar sem sýnt verði fram á nægilega nákvæmni á talningu á lifandi fiski og dauðum sem stenst kröfur ef mál fer fyrir dómstóla.
- Ráðherra verði gert heimilt í reglugerð að koma á refsingu vegna affalla á eldisfiski.
- Námkvæmar útlistanir eins og lagðar eru til í 52 gr., 54 gr. og 55 gr. verði settar inn við næstu endurskoðun laganna ef vel tekst til að þróa þessa aðferðafræði.

8.1 Reglulegt eftirlit með afföllum (52. gr.)

Rekstrarleyfishafa er skylt að halda afföllum á hverju smitvarnasvæði í lágmarki og huga að allri velferð fiska í sjókvíaeldi. Rekstrarleyfishafa er skylt að fjarlægja dauðan fisk og lífrænar leifar fiska reglulega úr sjókvíum. Sama gildir um fiska sem þarf að farga vegna sára eða sjúkdóma. Rekstrarleyfishafi skal skrá fjölda og þyngd fiska sem og þyngd lífrænna leifa sem eru fjarlægðar. Lífrænar leifar skulu umreiknaðar í fjölda fiska eftir fyrirmælum Matvælastofnunar.

Að fá nákvæma tölu um afföll verður aldrei framkvæmalegt og í því samband má nefna:

- **Talning seiða:** Í flestum tilvikum er sama fyrirtæki sem framleiðir seiðin og elur fiskinn áfram í sjókvíum. Starfsmenn fyrirtækisins sjá um talningu seiða út úr seiðaeldisstöðinni og getur verið tilhneiging að vantelja seiðin og þannig minnka affallaprósenta. Til að fá trúverðugar tölur um fjölda seiða þyrfti eftirlitsmaður frá Matvælastofnun að vera viðstaddur á meðan talning fer fram og ekki víst að það verði nægilegt.
- **Talning á dauðfiski:** Hjá sumum rekstraraðilum er fyrir hvert eitt seiði sem kemur upp úr sjókví skráð tvö seiði og það eru margar áskoranir við að [fá rétt tölu fiska upp úr sjókví](#). Ástæðan er m.a. sú að hluti seiðanna ná að rotna það mikið að þau smjúga út um möskvana sérstaklega eftir langvarandi brætur. Það getur því verið umtalsverður fjöldi fiska sem ekki hefur náðst að telja og þá verður niðurstaðan sú að hér sé um að ræða slyasleppingu þó að enginn lifandi fiskur hafi sloppið úr sjókvínni.
- **Talning við slátrun:** Í flestum tilvikum er sama fyrirtæki sem framleiðir eldisfiskinn og slátrar. Starfsmenn sjá um talningu geta haft tilhneiging að oftelja ef fiska vantar í sjókvína til að koma í veg fyrir að það sem upp á vantar verði skráðir sem strokulax. Til að fá trúverðugar tölur um fjölda eldisfiska þyrfti eftirlitsmaður frá Matvælastofnun að vera viðstaddur á meðan talning fer fram.

Til viðbótar tilhneingingu að telja fiska eins og hentar hverju sinni er nákvæmni talningavéla oft +/- 2%. Er þá miðað við bestu mögulegu aðstæður og fylgt sé leiðbeiningum framleiðandi sem við raunaðstæður kunna að vera aðrar og ónákvæmnin meiri.

Það eru margar aðrar áskoranir við að koma hvatakerfi á fyrir afföll á eldisfiski og í því sambandi má nefna aflúsun. Valið getur verið hjá rekstraraðila á milli þess hvort hann eigi að setja kraft í aflúsun til að minnka tíðni laxalúsar á eldisfiski og þar með auka afföllin eða að sleppa henni til að auka ekki afföllin.

Það er óframkvæmalegt að fá öruggar og nákvæmar tölur um fjölda fiska í sjókvíum miðað við núverandi tækni. Talning á dauðum eldisfiski upp úr sjókvíum er mjög ónákvæm og ef rekstraraðili sem fær skerðingu á heimildum vegna affalla fer með málið fyrir dómstóla mun ákærandi lenda í vandræðum með að rökstyðja skerðinguna með viðeigandi hætti. Það er því skynsamlegt að gera fyrst heimavinnuna og skoða m.a. af hverju önnur lönd eins og Noregur hafa ekki valið að fara þess leið.

Sjá einnig kafla 6 í umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040](#).

8.2 Breytingar á leyfilegum lífmassa vegna affalla (54. gr.)

Matvælastofnun skal reikna afföll á smitvarnasvæði fyrir hverja kynslóð eldisfisks á smitvarnasvæði. Afföll skulu reiknuð í fjölda fiska. Afföll á hverju smitvarnasvæði skulu vera afföll alls sjókvíaeldis á viðkomandi smitvarnasvæði, óháð fjölda eldisvæða og sjókvíaeldisstöðva.

Leyfilegur lífmassi á smitvarnasvæði skal vera 3% hærri en að öðrum kosti væri heimilt ef að afföll síðustu kynslóðar á viðkomandi smitvarnasvæði voru 10% eða lægri.

Leyfilegur lífmassi á smitvarnasvæði skal vera óbreyttur ef afföll síðustu kynslóðar á viðkomandi smitvarnasvæði voru hærri en 10% en lægri en 20%.

Leyfilegur lífmassi á smitvarnasvæði skal vera 3% lægri en að öðrum kosti væri heimilt ef afföll síðustu kynslóðar á viðkomandi smitvarnasvæði voru 20% eða hærri.

Afföll á eldisfiski bitna fyrst og fremst á rekstraraðili með auknum rekstrarkostnaði og þannig er hvatinn nú þegar til staðar. Aftur á móti í tilfelli slysasleppinga og laxalúsar getur slök frammistaða rekstraraðila í sumum tilvikum dregið úr rekstrarkostnaði en á sama tíma til neikvæðra umhverfisáhrifa á villta laxfiskastofna. Í tilfelli slysasleppinga og laxalúsar getur því hvatakerfi haft jákvæð áhrif til að draga úr umhverfisáhrifum eldisins.

Væntanlega er hugmyndin um refsiaðgerðir vegna affalla sótt til [skýrslna ráðgefandi aðila](#) í Noregi. Refsiaðgerðir sem ætlað er draga úr afföllum voru til umfjöllunar í nýlegri [opinberri norskri skýrslu](#) án þess að það væri mælt með þeirri leið af ýmsum ástæðum.

Rökin á móti því að farið verði út í að vera með refsiaðgerðir er m.a. að rekstraraðili hefur ekki stjórn eða takmarkaða stjórn á þáttum sem geta valdið verulegum afföllum á eldisfiski:

- *Umhverfisaðstæður:* Lágt sjávarhitastig samhliða langvarandi slæmri veðráttu getur valdið miklum afföllum á eldisfiski og verulegu tjóni. Rekstraraðilar stjórna ekki veðurfari og það má ávallt búast við breytilegu árferði hér á landi og það komi reglulega harðir vetur með miklum áskorunum.
- *Þörungablómi:* Getur t.d. valdið miklum afföllum á eldisfiski eins og gerst hefur bæði hér á landi og erlendis. Tjón vegna óhagstæðra tímabundna umhverfisaðstæðna sem rekstraraðili hefur takmarkaða getu til að stjórna eða koma í veg fyrir.
- *Marglyttur:* Tjón af brennimarglyttu er vel þekkt á Austfjörðum og til eru aðferðir til að lágmarka tjónið. Með hlýnandi veðurfari geta komið upp afföll vegna annarra tegunda marglytta sem rekstraraðili hefur enga stjórn á.
- *Sjúkdómar:* Veruleg afföllum geta verið vegna sjúkdóma, sem mögulega má rekja til annarra s.s. að sjúkdómar hafi verið fluttir inn á svæðið með brunnbáti.

Að bæta við refsingu samfara tjónum vegna aðstæðna sem rekstraraðili getur ekki haft stjórn á er vart við bætandi.

Sjá einnig kafla 6 í umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040](#).

8.3 Óviðráðanleg ytri atvik sem leiða til affalla (55. Gr.)

Í undantekningartilfellum er Matvælastofnun heimilt við útreikning framleiðslutakmarkana samkvæmt þessum kafla að taka tillit til óviðráðanlegra atvika utan stjórnunarsviðs rekstrarleyfishafa og sem ekki teljast hluti af eðlilegri áhættu í rekstri sjókvíaeldis. Fárviðri, hafís og saknæmar aðgerðir þriðja aðila sem er ótengdur rekstrarleyfishafa skulu m.a. teljast til slíkra óviðráðanlegra ytri atvika. Atvik sem varða sjúkdóma, sníkjudýr, vistkerfi viðkomandi smitvarnasvæðis eða starfsmenn og þjónustuaðila rekstrarleyfishafa skulu ekki teljast til óviðráðanlegra ytri atvika.

Af hverju fárviðri og hafís teljast sem óviðráðanlegra ytri aðstæður er óljós. Í því sambandi má benda á áður en hafís kemur inn í firðina hafa rekstraraðilar að öllu jöfnu fengið viðvörun með nokkurra daga fyrirvara. Í gæðahandbókum sjókvíaeldisfyrirtækja á að vera til staðar viðbragðsáætlunum um það hvernig á að bregðast við þegar von er á hafís. Að öllu jöfnu mun hafís ekki valda miklum afföllum, frekar að búnaður verði fyrir tjóni og eldislax sleppi úr sjókvíum.

Varðandi fárviðri þá eru kröfur um að sjókvíaeldisfyrirtækin uppfylli NS 9015 staðalinn sem á að tryggja að búnaður þoli verstu veðurfarslegar aðstæður. Í fárviðri, miklu ölduróti og við lágt sjávarhiti er hættu á að eldisfiskur drepist í miklu mæli og sérstaklega á opnum svæðum. Hér getur niðurstaðan verið að fyrirtækjum sem staðsetja sjókvíar sínar á opnum svæðum með áskorunum m.t.t. velferð fisksins fá sértaka meðferð hjá Matvælastofnum.

Allar undanþágur bjóða upp á geðþóttarákvarðarnir geta verið stór áskorun að verja fyrir dómstólum.

9. Lús (X. Kafli)

Laxalús er orðin viðfangsefni á Íslandi, eins og bent er á við umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar við stefnumótun í lagareldi [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040](#).

Það geta verið margar ástæður fyrir því að halda laxalús á eldisfiski í sjókvíum í lágmarki umfram það að tryggja velferð fisksins en þær eru einkum þrjár:

- ✓ Eldið valdi ekki tjóni á sjókvíaeldi nágrannans.
- ✓ Koma í veg fyrir afföll á laxaseiðum þegar þau fara út úr ánum og leita til hafs.
- ✓ Koma í veg fyrir afföll á sjóbirtingi og sjóbleikju sem halda sig í fjörðunum.

Laxalúsaálag í einum firði ræðst af meðalfjölda laxalúsa á hverjum eldisfiski og fjölda fiska sem eru í sjókvíunum.

9.1 Reglulegt eftirlit og viðbrögð við lús (56. gr.)

Matvælastofnun er heimilt að krefjast lúsatalningar og fylgjast með lúsatalningu rekstrarleyfishafa, þ.m.t. við óboðað eftirlit. Þá er Matvælastofnun heimilt, á eigin vegum eða með aðkomu faggilds eftirlitsaðila, að framkvæma lúsatalningu á kostnaðar rekstrarleyfishafa.

Það verða ávallt dregnar í efa niðurstöður talninga starfsmanna laxeldisfyrirtækja á fjölda laxalúsa á eldisfiski. Til að stuðla að trúveruleika er mikilvægt að lúsatalning verði framkvæmd af óháðum fagaðila eða þar til gerðum búnaði. Hér á landi og í nágrennalöndum er það óháður fagaðili sem sér um umhverfissvöktun á lífrænu álagi við og í nágrenni eldiskvía og rekstrarleyfishafi greiðir fyrir þá þjónustu. Það er því ekkert óeðlilegt við það að sama gildi einnig um lúsatalningar eins og t.d. [fyrirkomulagið er í Færeyjum](#). Málsgreininni verði breytt og hljóði eftirfarandi:

Lúsatalning verði framkvæmda að óháðum fagaðila eða þar til gerðum búnaði.

Aðkoma Matvælastofnunar getur síðan verið að sannprófa lúsatalninguna (sem getur verið að taka talningaprufu), eins og annað eftirlit og vöktun sem rekstrarleyfishafi þarf að framkvæma. Ef heimild er ekki til staða verði almenn heimild sett í lögina sem gildi fyrir alla sannprófun Matvælastofnunar á gæðakerfi sjókvíaeldisfyrirtækja.

Heimilt er að setja í reglugerð hámark á fjölda lyfjameðferða og hámark meðferða með hverju einstöku lyfi.

Í staðinn fyrir að nota heimild verði notað **setja skal** í reglugerð...

Ráðherra er heimilt með reglugerð að kveða á um að rekstrarleyfishafar skuli grípa til sérstakra aðgerða ef rannsóknir Hafrannsóknastofnunar gefa tilefni til að ætla megi að mikil hættu sé á lúsasmiti.

Hér þarf að skýra betur í greinagerð með 56 gr. hvaða rannsóknir Hafrannsóknastofnunar er átt við. eru það rannsóknir á tíðni laxalúsa á villtum laxfiskum í nágrenni við laxeldið og gripið verði til sérstakra aðgerða ef ákveðinn fjöldi lúsa mælist? Ef svo er hver eru þá viðmiðunarmörkin þegar grípa skal til sérstakra aðgerða. Ef átt er við rannsóknir á tíðni laxalúsa á villtum laxfiskum er hægt hafa til fyrirmyndar fyrirkomulag eins og það er í Noregi er varðar [vöktun](#) og [viðbrögð](#).

Í þessu samhengi er einnig vert að benda á eins og fram kemur í umsögn [RORUM](#) um að Hafrannsóknastofnun hafi aldrei stundað rannsóknir á smiti lúsa á eldisfiskum né villtum fiskum. Staðreyndir er sú að óháðir aðilar hafa séð um slíkar rannsóknir og/eða athuganir, þ.m.t. RORUM og einnig má nefna NAVE.

Sjá einnig kafla 5.1 í umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040](#).

Tillögur:

- ✓ Önnur málsgrein verði stytta og hljóði eftirfarandi: Lúsatalning verði framkvæmda á óháðum fagaðila eða þar til gerðum búnaði.
- ✓ Fyrsta setning í þriðju málsgreinar hljóði eftirfarandi: Setja skal í reglugerð hámark á fjölda lyfjameðferða og hámark meðferða með hverju einstöku lyfi.
- ✓ Í fjórðu málsgrein verði í greinagerð með 56 gr. útskýrt hvað er átt við þegar vísað er til rannsókna Hafrannsóknastofnunar.

9.2 Punktakerfi (58. gr.)

Punktar skulu skráðir á smitvarnasvæði vegna fjölda lúsasmita sem fer yfir tiltekin mörk og vegna fjölda lyfjameðferða gegn lús. Matvælastofnun skal halda opinbera skrá yfir punkta sem skráðir eru fyrir hverja kynslóð fisks í sjókvíaelði. Taki aðgerðir aðeins til hluta sjókvíaeldisstarfsemi á smitvarnasvæði, þá skal fjöldi punkta skerðast að tiltölu og skal þá miða við fjölda sjókvía sem sætir meðhöndlun.

Ráðherra skal ákveða með reglugerð viðmið um fjölda lúsa á hverjum fiski vegna punktakerfis, tímasetningu talninga, og fjölda lyfjameðferða gegn lús sem varða skráningu punkta á smitvarnasvæði, sem og þann fjölda punkta sem skráður skal í hverju tilfelli.

Erfitt er að mynd sé skoðun á punktakerfinu í ljósi þess að að útfærsla kerfisins liggur ekki fyrir. Í endurbættu frumvarpi er mikilvægt að punktakerfið verði betur útskýrt og útfært m.a. í greinagerð með 58 gr. og helst vísað í skýrslu þar sem málið er betur útskýrt.

Vísað er til umsagnar [RORUM](#) um að varlega ætti að stíga til jarðar varðandi afslátt af punktum gefnum ef t.d. aðeins hluti kvía á svæði er meðhöndlaður. Mikilvægt er að slíkar aðgerðir séu samhæfðar og minnka áhættu á því að lús geti þróað með sér lyfjaónæmi. En varasamt getur verið að meðhöndla ekki heil svæði, þekkt er að smítalag kvísvæðis getur komið frá sjálfu svæðinu sem og nærliggjandi svæðum og mikilvægt er að hafa þetta í huga þegar setja á slíkt punktakerfi í lög. Ekki má vera hvati til að auka áhættu á áframhaldandi smiti, viðhalda smiti eða kalla fram lyfjaónæmi. Mjög mikilvægt er að þegar farið er í slíkar aðgerðir að þær séu sem árangursríkastar og að þær þurfi í lengstu lög ekki að endurtaka.

Það eru fjölmargir annmarkar að fara þá leið að refsa með að minnka framleiðsluheimildir eins og komið er inn á í umsögn Sjávarútvegsþjónustunnar [Uppbygging og umgjörð lagareldis – Stefna til ársins 2040](#). Það kann þó að vera skynsamlegra og e.t.v. einfaldara að miða við ákveðið gjald fyrir hverja laxalús sem finnst á eldisfiski.

Í [opinberri norskri skýrslu](#) eru hugmyndir um gjaldtöku reifaðar þegar tíðni laxalúsar á eldislaxi færi yfir ákveðið viðmið. Varðandi refsigjald þyrfti að hafa eftirfarandi í huga við innleiðingu:

- *Refsa strax:* Í staðinn fyrir að vera með niðurskölum á framleiðsluheimildum sem kæmi til framkvæmda eftir nokkra mánuði eða ár yrði í staðinn notað sérstakt refsigjald fyrir hverja laxalús sem er umfram ákveðið hámarks viðmið og refsigjald greitt strax eftir sýnatöku.

Óháðir fagaðilar/eða sjálfvirkur búnaður myndi reglulega taka talningu á laxalús á eldisfiski og í framhaldinu yrði reikningur sendur til viðkomandi fyrirtækis.

- *Rukka fyrir hverja laxalús:* Við gjaldtöku yrði meðalfjöldi laxalúsa á eldislaxi í sýni margfaldaður með fjölda fiska og þannig fundið út ákveðið gjald. Sett væri ákveðið viðmið um heimilaðan fjölda laxalúsa á eldisfiski þar sem m.a. væri haft til viðmiðunar lúsaálags á villtum laxfiskastofnun í nágrenninu. Þegar tíðni laxalúsar á eldisfiski færi yfir sett viðmið þyrfti rekstraraðili að greiða refsigjald.
- *Hafa hátt gjald:* Ef það væri t.d. ein lús að meðaltali á fiski og sett hámark væri 0,5 kynþroska kvenlús á fisk og ein milljón fiska í sjókvímum fyrirtækisins væru samtals 500.000 þúsund laxalús sem þyrfti að greiða refsigjald strax eftir framkvæmd sýnatöku. Miðað við gjald upp á 25 kr/lús þyrfti fyrirtækið að greiða 12.5 milljónir króna eftir hverja úttekt (25 kr/lús x 500.000 lús) sem myndi síðan aukast ef tíðni laxalúsarinnar hækkaði á næstu vikum.
- *Umhverfissóðar greiði meira:* Til að tryggja að umhverfissóðarnir högnuðust ekki á að vera með háa tíðni af laxalús yrði gjaldið tvöfaldað þegar tíðni laxalúsar á eldisfiski færi úr 1 í 2, aftur tvöfaldað við að tíðnin fari úr 2 í 3 o.s.frv. Þegar fjöldi laxalúsa er kominn að ákveðnu viðmiði verði allur fiskur fjarlægður úr sjókvínni sbr. 60 gr.
- *Lyfjameðhöndlun á að vera dýr:* Lyfjameðhöndlun yrði algjört neyðarúrræði og það þyrfti að vera sérstakt refsigjald sem yrði töluvert meira en hefði verið í tilfelli gjaldtöku á laxalús ef meðhöndlunin hefði ekki verið framkvæmd. Þegar heimild til lyfjameðhöndlunar væri veitt lægi einnig fyrir refsigjald rekstraraðila vegna aflúsunarinnar. Þannig væru komnar forsendur fyrir rekstraraðila að meta hvort láta eigi framkvæma aflúsun eða slátra fiskinum.

Tillögur:

- ✓ Farið er fram á að punktakerfið verði betur útfært m.a. með betri skýringum í greinagerð með 58 gr. og helst vísað í skýrslu þar sem málið er betur útskýrt.
- ✓ Lagt er til að skoðað verði hvatakerfi með gjaldtöku jafnvel vikulegri á meðan fjöldi laxalúsa er yfir viðmiðunarmörkum til að þrýsta á að viðeigandi úrbætur verði strax gerðar.

9.3 Breyting leyfilegs lífmassa vegna lúsasmits og meðhöndlunar (59. gr.)

Leyfilegur lífmassi hvers smitvarnasvæðis skal vera 5% hærri en að öðrum kosti væri heimilt ef punktar skv. 59. gr. voru færri en fjórir vegna eldis undanfarandi kynslóðar.

Leyfilegur lífmassi hvers smitvarnasvæðis skal vera óbreyttur frá næsta undanfarandi affallatímabili ef punktar skv. 59. gr. voru fjórir til átta vegna eldis undanfarandi kynslóðar.

Leyfilegur lífmassi hvers smitvarnasvæðis skal vera 5% lægri en að öðrum kosti væri heimilt ef punktar skv. 59. gr. voru fleiri en átta vegna eldis undanfarandi kynslóðar.

Leyfilegur lífmassi samkvæmt þessari grein getur aldrei orðið meira en hámarkslífmassi samkvæmt burðarþolsmati segir til um. Breytingar á hverju smitvarnasvæði sem koma til skv. þessari grein skulu vera varanlegar og koma aðeins til breytinga ef punktafjöldi breytist skv. 1.-3. mgr. eða ef nýr rekstrarleyfishafi hefur sjókvíaeldi á viðkomandi smitvarnasvæði.

Breytingar á lífmassa samkvæmt þessara grein skulu miðast við leyfilegan lífmassa hverju sinni eins og hann hefur áður breyst en ekki upphaflegan hámarkslífmassa. Breytingar samkvæmt þessari grein skulu jafnframt miðast við hlutfall leyfilegs lífmassa sem nýttur er hverju sinni þegar breyting á sér stað.

Hafi ekki reynst mögulegt að hækka leyfilegan lífmassa skv. 1. mgr. vegna þess að hámarkslífmassa var þegar náð þegar hækkan hefði annars átt að koma til framkvæmda skal Matvælastofnun færa slíka hækkan á móti þeim lækkunum sem síðar kunna að koma til, þó þannig að ekki er hægt að færa slíka hækkan á móti lækkunum ef meira en 5 ár er síðan heimild til hækkanar varð fyrst til.

Breytingar á hverju smitvarnasvæði skv. þessari grein koma til viðbótar við aðrar breytingar skv. lögum þessum, m.a. vegna affalla eða stroks.

Hér er verið að fara þá leið eins og stuðst er við í Noregi og Færeyjum. Þetta kerfi sem hefur verið nefnt umferðaljóskerfi í Noregi hefur skilað litlu er varðar breytingar á fjölda [útsettra seiða](#) og þar á meðal á svæðum þar sem vandamálið með laxalús er mest. Sama gildir um [Færeyjar](#) en þar hefur framleiðslan verið að aukast. Það hefði því verið æskilegt að byrja fyrsta að taka saman greinagerð þar sem farið væri yfir reynslu Norðmanna og Færeyinga við að halda niðri laxalúsaálaginu með notkun hvatakerfis þar sem framleiðsluheimildir væru minnkaðar eða hækkaðar allt eftir frammistöðu. Skoða hvort þetta kerfi skilaði tilætluðum árangri hér á landi og meta hverju þyrfti að breyta til að hvatakerfið skili því sem stefnt er að.

Það eru ýmsir vankantar á því að koma þessu fyrirkomulagi hér á landi. Í því sambandi má nefna að minnkun á framleiðsluheimilda hjá laxeldisfyrirtækjum bitna einnig á nærsamfélaginu vegna minni umsvifa og færri atvinnutækifæra. Í öllum rekstri er fyrirsjáanleiki mikilvægur, laxeldisfyrirtækin búin að fjárfesta í búnaði og ráða starfsmenn sem myndu ekki nýtast við niðurskölun framleiðsluheimilda. Það verður því sameiginlegt viðfangsefni allra er hafa hagsmuna að gæta að þrýsta á stjórnvöld að koma í veg fyrir niðurskölun eða lágmarka. Það eru ekki taldar miklar líkur á að fyrirhugað hvatakerfi hafi mikil áhrif á framleiðsluheimildir og að því leiti má telja það til kostar þegar horft er til neikvæðra áhrifa á nærsamfélagið.

Tillögur:

- ✓ Áður en fyrirkomulag í 58 og 59 gr. eru innleiddar verði metin reynsla Norðmanna og Færeyinga á notkun hvatakerfis og hvað Íslendingar geti af því lært. Greinagerð fylgi með endurskoðuðu frumvarpi um lagareldi.

9.4 Fjarlæging lúsasmitaðs fisks (60. gr.)

.Við ákvörðun viðmiðunarmarka lúsasmits í reglugerð má m.a. kveða á um tiltekinn hámarksfjölda lúsa sem finnst á fiski.

Í staðinn fyrir að nota má verði notað **skal**.

Tillögur:

- ✓ Breyting verði gerð á eftirfarandi setningu sem er auðkennd með feitletrun: Við ákvörðun viðmiðunarmarka lúsasmits í reglugerð **skal** m.a. kveða á um tiltekinn hámarksfjölda lúsa sem finnst á fiski.

10. Kynþroska lax (XI. kafli)

10.1 Eldi kynþroska eldislax (61. gr.)

Rekstrarleyfishafi skal seinka kynþroska frjós eldislax svo lengi sem verða má. Óheimilt er að ala frjóan eldislax þannig að áætlað hlutfall kynþroska eldislax í tiltekinni kynslóð eldislax eða í tiltekinni sjókví sé yfir 1% af áætluðum heildarfjölda eldisfisks í viðkomandi kynslóð eða sjókví.

Er raunhæft að miða við 1% kynþroskahlutfall? Hér má velta fyrir sér áráðaleika aðferðafræðinnar við sýnatöku á kynþroskahlutfalli eldislaxa og hvort ljósastýringatæknin sé nægilega vel þróuð.

Í fyrsta lagi koma upp áleitnar spurningar er varða sýnatöku. Því lægra sem hlutfall kynþroska eldisfiska er í sjókvínni þá þarf fleiri sýni til að tryggja að um tölfræðilega marktæka sýnatöku sé að ræða. Það getur þurft að taka jafnvel nokkrum hundruð fiska hverju sinni til að tryggja áráðalega niðurstöðu. Ef sýni eru tekin einu sinni á mánuði getur þurft nokkur tonn af eldisfiski úr kvínni, ótímabær slátrun og fjárhagslegt tjón getur verið verulegt. Mikilvægt er að unnið verði eftir stöðluðum leiðbeiningum sem gildi fyrir allar laxeldisstöðvar og verði að finna í reglugerð. Þess er óskað að nánara verði gert grein fyrir í greinagerð með 61 gr. hvernig standa á að sýnatöku við mat á hlutfalli kynþroska eldislaxa í sjókvíum.

Í öðru lagi hver kemur til að sjá um að meta kynþroska í eldisfiski rekstraraðila? Verða það starfsmenn sem standa þá frammi fyrir því að þeir kunna að valda atvinnurekanda sýnum verulega fjárhagslegu tjóni ef þeir finna of marga kynþroska fiska. Verður þeirra sýnataka marktæk og treystandi?

Í þriðja lagi hver verður viðmiðunin við að meta kynþroska? Hve langt þarf fiskurinn að vera kominn í kynþroskaferlinu til að hann verði metinn kynþroska og 1% viðmiðið fellur?

Í fjórða lagi á að meta kynþroska allt árið m.a. á veturna þegar sjávarhiti er undir 2°C og jafnvel undir 0°C, hvað með velferð fisksins?

Í fimmta lagi er um að ræða raunhæfa viðmiðun, það getur verið töluverður breytileiki í kynþroska af ýmsum ástæðum. Í viðauka 3 í skýrslunni [Athugasemdir við Áhættumat erfðablöndunar og tillögur að öðrum lausnum](#) er komið inn á kynþroska á eldislaxi í sjókvíum. Fyrir um áratugi síðan var töluvert um kynþroska á eldislaxi í sjókvíum þrátt fyrir ljósastýringu. Jafnframt sýna vísindarannsóknir að ekki sé hægt að útiloka að upp komi kynþroski þátt fyrir ljósastýringu. Í sjókvíaeldi er erfiðara að hafa stjórn á umhverfisþáttum og ekki hægt að útiloka að mismunandi birtuskilyrði/skyggni sjávar geti haft áhrif á kynþroskahlutfall á milli svæða og jafnvel ára. Það kunna að vera til nýrri rannsóknir eða reynsla úr sjókvíaeldi sem sýna að þetta sé mögulegt og ef svo er þá er eðlilegt að vísa til í greinagerð með 61 gr.

Skynsamlegra er að gefa ráðherra heimild í lögum að setja mörk um hlutfall kynþroska í reglugerð. Jafnframt í greinagerð með 61 gr. komi skýrt fram vilji löggjafans um að hlutfall kynþroska verði ekkert eða mjög lágt hjá eldislaxi í sjókvíum.

Fari hlutfall kynþroska fisks í sjókví yfir 5% af áætluðum heildarfjölda eldisfisks í viðkomandi sjókví skulu allir kynþroska fiskar fjarlægðir úr sjókví. Fari hlutfall kynþroska fisks í sjókví yfir 3% af áætluðum heildarfjölda eldisfisks í viðkomandi sjókví á tímabilinu júní til nóvember skulu allir kynþroska fiskar fjarlægðir úr sjókví.

Það gildir sama og hér að ofan og skynsamlegast að hafa öll viðmið í reglugerð. Þróunin er sú að verið er að setja stærri og stærri seiði í sjókvíar en við það aukast líkur á kynþroska jafnvel á fyrsta ári í sjókví. Sú staða getur því komið upp að rekstraraðila verði gert skylt að slátra öllum eldislaxi á fyrsta ári hans í sjó, jafnvel upp úr nokkrum kvíum og þannig orðið fyrir verulegu fjárhagslegu tjóni. Haft skal í huga að verðmæti á eldislaxi sem kominn er upp í sláturstæð getur numið um 500 milljónir króna í einni sjókví.

Það geta verulegir fjármunir tapast ef framkvæmd er ótímabær slátrun fyrir rekstraraðila og útflutningstekjur minnka. Þegar um er að ræða tiltölulega lítinn kynþroska er skynsamlegra að auka kröfur og eftirlit með sjókvínni s.a. tíðari kafanir (sbr. 63 gr.). Ef eldislaxinn sleppur úr kvínni er hægt að lágmarka tjónið með að leit og fjarlægja hann úr veiðiám á kostnað rekstrarleyfishafa.

Tillögur

- ✓ Í greinagerð með 61 gr. komi fram hvernig löggjafinn sér fyrir sér kröfum um framkvæmd sýnatöku á eldislaxi í sjókvíum við mat á hlutfalli kynþroska.
- ✓ Í staðinn fyrir að hafa viðmiðanir um kynþroskahlutfall í lögum verði ráðherra gefin heimild að setja í reglugerð.
- ✓ Í greinagerð með 61 gr. komi skýrst fram vilja löggjafans um engan kynþroska eða mjög lágt hlutfall. Jafnframt í greinagerðinni verði vitnað til vísindarannsókna og reynslu úr sjókvíaeldi um hvers megi vænta um kynþroskahlutfall við ljósastýringu.

10.2 Sérstakt eftirlit vegna kynþroska fisks (63. gr.)

Við slátrun skal rekstrarleyfishafi hafa eftirlit með hlutfalli kynþroska lax af slátruðum laxi og skal rekstrarleyfishafi veita Matvælastofnun allar upplýsingar þar að lútandi. Matvælastofnun er jafnframt heimilt að hafa eftirlit með kynþroska laxa bæði í sjókvíum og í sláturhúsum. Kynþroska lax skal tekinn frá við slátrun og talinn sérstaklega.

Það eru fátæklegar skýringar með 63 gr. Hér þyrfti að koma fram meiri leiðbeiningar í greinagerðinni um hvernig rekstraraðili á framkvæma sýnatökuna. Jafnframt hvað á að gera við niðurstöður mælinganna ef mun hærra hlutfall mælist í sýnatöku í sláturhúsi en sjókví, t.d. 5-20% kynþroski í sláturhúsi en minna en 0,5% í sjókví. Niðurstöður sem má e.t.v. rekja til þess að starfsmenn hafi vísvitandi staðið rangt að sýnatöku í sjókví til að varnar því að rekstrarleyfishafi lenti í verulegu fjárhagslegu tjóni – Ef það refsivert, hvernig er fyrirhugað að bregðast við? Eða verður farin sú leiða að óháðir fagaðilar meti hlutfall kynþroska bæði í sjókvíunum og sláturhúsi?

Tillögur:

- ✓ Betri útskýringar komi fram í greinagerð með 63 gr. um framkvæmd sýnatöku og hvernig brugðist verði við verulegum frávikum.

11. Afturköllun rekstrarleyfis til sjókvíaeldis (XII. kafli)

11.1 Forsendubrestur (64. gr.)

Rekstrarleyfishafi skal innan fimm ára frá fyrstu útgáfu rekstrarleyfis nýta a.m.k. einu sinni 30% af hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnasvæðis. Ef starfsemi rekstrarleyfishafa nær ekki viðmiði skv. 1. másl. skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfið úr gildi. Matvælastofnun getur veitt undanþágu frá 1. másl. ef málefnaleg sjónarmið búa að baki töfinni, þó ekki lengur en 12 mánuði.

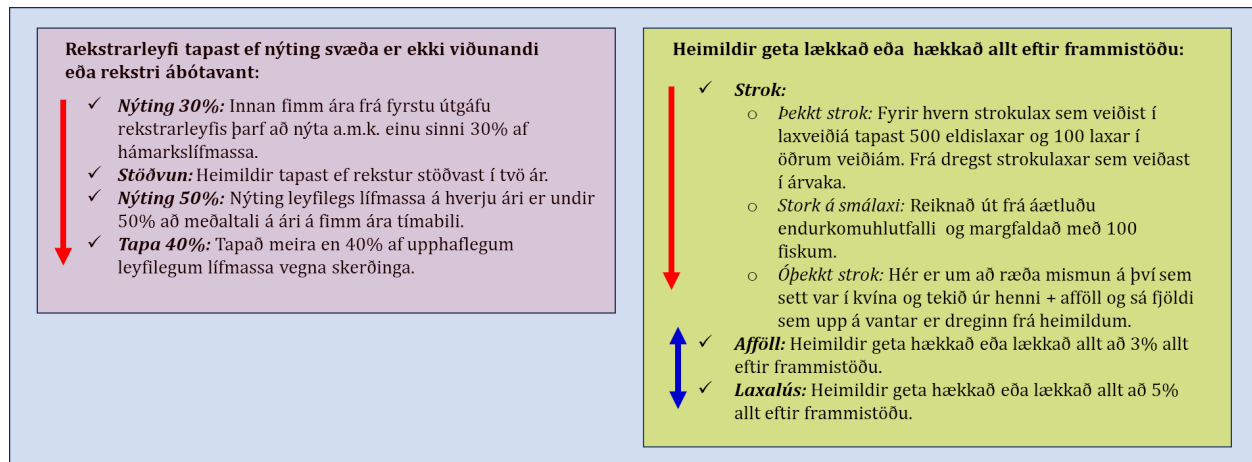
Að loknu upphafstímabili skv. 1. mgr. skal Matvælastofnun fella úr gildi rekstrarleyfi ef starfsemi á smitvarnasvæði stöðvast í tvö ár eða ef mesta nýting leyfilegs lífmassa á hverju ári er undir 50% að meðaltali á ári á fimm ára tímabili.

Áður en gripið er til afturköllunar leyfis skv. 1. og 2. mgr. skal Matvælastofnun veita rekstrarleyfishafa skriflega viðvörðun og hæfilegan frest til úrbóta.

Hafi rekstrarleyfishafi glatað meira en 40% af upphaflegum leyfilegum lífmassa smitvarnasvæðis vegna skerðinga skv. IX. og X. kafla laga þessara skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfi úr gildi.

Fyrirgeri rekstrarleyfishafi rétti sínum til rekstrarleyfis samkvæmt þessari grein telst rekstrarleyfishafi hafa glatað rétti til að starfa á viðkomandi smitvarnasvæði, óháð því hvort að starfsleyfi sé í gildi eða ekki skv. lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, og má bjóða smitvarnasvæðið út að nýju.

Það er eðlilegt að laxeldisfyrirtæki sem eru ekki að standa sig missi sín leyfi eða það verði skerðing á heimildum það sem vekur aftur á móti athygli hve flókið kerfi er fyrirhugað að byggja upp (mynd 11.1).

Mynd 11.1. Leiðir sem ætlað er að fara í lögum um lagareldi til að taka leyfi af rekstraraðila eða hækka/lækka framleiðsluheimildir.

Í frumvarpi um lagareldi er gert ráð fyrir nokkrum leiðum til að minnka framleiðsluheimildir rekstrarleyfishafa sem standa sig ekki nægilega vel í rekstrinum (mynd 11.1):

✓ **Strok:**

- *Bekkt strok:* Fyrir hvern strokinn lax sem veiðist í laxveiðiá í áhættumati erfðablöndunar tapast 500 laxar og 100 laxar í öðrum veiðiám. Frá dregst strokulaxar sem veiðast í árvaka (48 gr.). Til að þetta gangi upp þurfa stjórnvöld að láta leita og veiða markvisst eldislaxa í veiðiám.

- *Stork á smálaxi*: Strok á smálaxi sem talið er að erfitt verði á finna í veiðiám. Reiknað út frá áætluðu (49. gr.) endurkomuhlutfalli og margfaldað með 100 fiskum (48 gr).
- *Óþekkt strok*: Hér er um að ræða mismun á því sem sett var í kvína og tekið úr henni + afföll. Ef það vantar fiska þá er það talið sem strok og dregið frá heimildum (49. gr.).
- ✓ **Afföll**: Heimildir geta hækkað eða lækkað allt að 3% allt eftir frammistöðu. Miðað er við smitvarnarsvæði og í tilfellum þar sem er fleiri en einn rekstraraðili, getur laxeldisfyrirtæki sem er að standa sig vel fengið lækkun á heimildum þegar aðrir rekstraraðilar eru ekki að standa sig (54 gr.).
- ✓ **Laxalús**: Það á að nota punktakerfi ef fjöldi lúsa fer yfir ákveðin mörk og tíðni notkunar lúsalyfja draga úr heimildum, en hvað felst í hverjum punkti er ennþá óljóst. Heimildir geta aukist eða minnkað um allt að 5%. Miðað er við smitvarnarsvæði og í tilfellum þar sem er fleiri en einn rekstraraðili, getur laxeldisfyrirtæki sem er að standa sig vel fengið lækkun á heimildum þegar aðrir rekstraraðilar eru ekki að standa sig (58. gr. 59 gr.).

Í frumvarpi um lagareldi er gert ráð fyrir nokkrum leiðum til að afturkalla rekstrarleyfi vegna forsendubrests (mynd 11.1):

- ✓ **Nýting innan 5 ára**: Rekstrarleyfishafi skal innan fimm ára frá fyrstu útgáfu rekstrarleyfis nýta a.m.k. einu sinni 30% af hámarkslífmassa viðkomandi smitvarnarsvæðis til að halda heimildum (64 . gr.).
- ✓ **Stöðvun í 2 ár**: Heimildir tapast ef rekstur stöðvast á smitvarnarsvæði í tvö ár (64 . gr.).
- ✓ **Krafa um 50% nýtingu**: Ef mesta nýting leyfilegs lífmassa á hverju ári er undir 50% að meðaltali á ári á fimm ára tímabili tapast heimildir(64 . gr.).
- ✓ **Tapað 40% heimilda**: Hafi rekstrarleyfishafi glatað meira en 40% af upphaflegum leyfilegum lífmassa smitvarnarsvæðis vegna skerðinga skal Matvælastofnun fella rekstrarleyfi úr gildi (64 . gr.). Hér eru skerðingar það litlar eins og lagt er upp með í frumvarpinu að nær engar líkur eru á að þetta ákvæði komi til framkvæmda.

Varðandi að rekstrarleyfishafi missi sín leyfi, þ.e.a.s. sín eldissvæði og heimildir þá er skynsamara til einföldunar að greitt verði beint fyrir afnot af auðlindinni íslenskir firðir. Einfaldara er að láta greiða gjald fyrir hvert leyfi í staðinn fyrir að greiða ákveðið gjald við slátrun á eldislaxi eins og nú er framkvæmt. Greitt væri mánaðarlega fyrir auðlindina íslenskir firðir og möguleiki væri að miða greiðslu við markaðsaðstæður hverju sinni. Hér fengju rekstraraðilar meiri sveigjanleika við nýtingu á sínum svæðum og heimildum og hægt væri að tryggja öruggari og betri tekjur fyrir ríkissjóð en með að rukka ákveðið gjald fyrir hvert kg af slátruðum eldisfiski.

Bent var á annmarka núverandi kerfis í [greinagerð sem send var til allra alþingismanna](#) áður en lög um fiskeldi voru samþykkt á árinu 2019. Núverandi kerfi seinkar greiðslum og jafnframt að ekkert er greitt fyrir ónýttar framleiðsluheimildir en við það hafa laxeldisfyrirtækjum í meirihlutaeigu aðila geta lækkað greiðsluna um nokkra milljarða króna fram að þessu. Ákvæði um skertar greiðslur á hverju kíló af slátruðum eldisfisk er að falla út og þá verður auðveldara að koma á því fyrirkomulagi að greiða ákveðið markaðstengt gjald fyrir auðlindina íslenskir firðir. Með þessari breytingu yrði greitt fyrir bæði nýttar og ónýttar framleiðsluheimildir.

Betur verður komið inn á 64 gr. við næstu umsögn.

12. Ýmis sameiginleg ákvæði (XXI. kafli)

12.1 Framsal og veðsetning rekstrarleyfis.120. gr.

Veðsetning á rekstrarleyfi er heimil án samþykkis Matvælastofnunar. Sama gildir um veðsetningu laxahlutar. Við fullnustu veðréttar skal veðhafi, eða annar framsalshafi eftir því sem við á, uppfylla öll skilyrði sem gerð eru til rekstrarleyfishafa samkvæmt lögum þessum.

Með þessu ákvæði er verið að færa rekstrarleyfin nær því að vera eign rekstraleyfishafa.

Ný ákvæði sem er að finna í frumvarpi um lagareldi stuðla að því að rekstrarleyfi og laxahlutir verði að eign rekstrarleyfishafa, þar er m.a. vísað í til stuðnings; framsal og flutningur laxafjölda milli smitvarnasvæða (39. gr.), framsal og veðsetningu rekstrarleyfis (120 gr.) og ótímabundin rekstrarleyfi (33. gr.).

Það er mikilvægt að málið verði skoðað í samhengi við [stefnumótun fyrir fiskeldi](#) frá árinu 2017 þar sem brautin var vörðuð til mikils fjárhagslegs ávinnings. Málið þarf einnig að sjá í samhengi við að rekstrarleyfin (auðlindin íslenskir firðir) eru að mestu í eigu erlendra fjárfesta. Til nánari skýringa sjá t.d. mynd 6.1 og fjölmargar greinar um málið á [sjavarutvegur.is](#)

Í umsögn [Arion banka](#) kemur fram að bankinn hefur tekið þátt í ýmsum verkefnum er varða lagareldi héraendis. Í tengslum við þau verkefni hefur bankinn verið í samskiptum við Matvælastofnun vegna veðsetningar á rekstrarleyfum sem hafa einkennst af talsverðri óvissu, m.a. vegna óskýrra lagakrafna. Að mati bankans er því um að ræða tímabærar og þarfar breytingar á lagaumhverfi fiskeldisfyrirtækja. Að vísu er að mati bankans að ganga megi enn lengra en gert er í frumvarpsdrögum og kemur með tillögu í því samhengi.

Sjálfsgöðu er mikilvægt að bankinn hafi örugg og trygg veð en á sama tíma setja málið í samhengi við að með þessu lagaákvæði og öðrum er verið að færa erlendum fjárfestum auðlindina íslenskir firðir til eignar.

Betur verður fjallað um þessa grein í næstu umsögn.

13. Reglugerðarheimild, refsíákvæði o.fl. (XXIV. Kafli)

13.1 Reglugerðarheimild o.fl. (128. gr.)

Ráðherra setur nánari reglur um framkvæmd laga þessara með reglugerð. Þar skal m.a. kveðið á um útgáfu rekstrarleyfa, merkingar á fiskum, fóðurnotkun, endurnýjun eldisbúnaðar, úttekt á sjókvíaeldisstöðvum og landeldisstöðvum, eftirlit með starfsemi sjókvíaeldisstöðva og landeldisstöðva, flutning eldistegunda milli sjókvíaeldisstöðva og landeldisstöðva, flutning fisks milli ótengdra vatnshlota o.fl.

Það eru margir lausir endar í frumvarpinu sem taka á fyrir í reglugerðum. Það getur því verið erfitt að átta sig á því hvert er stefnt í mörgum tilvikum og því erfitt að gefa endanlega umsögn. Mikilvægt er að áður en lögini verða lögð fyrir Alþingi að það verði búið að kynna innihald fyrirhugaðra reglugerða.

Matvælastofnun er, eftir því sem þörf krefur, heimilt að setja svæðis- eða tímabundnar reglur á grundvelli slíkra reglugerða.

Skýringar með 128 gr. eru fátæklegar og er í greinagerð þyrfti að koma fram í hvaða tilvikum Matvælastofnun er heimilt að setja svæðis- og tímabundnar reglur.

Ráðherra er heimilt að kveða í reglugerð á um skyldu til notkunar ófrjós fisks í sjókvíaeldi, þ.m.t. ófrjós lax.

Mælt er með að í greinagerð komi fram hvaða skilyrði þurf að uppfylla til að ráðherra verði gert heimilt að skylda rekstrarleyfishafa að nota ófrjóan lax.

Tillögur:

- ✓ Drög að helstu reglugerðum liggja fyrir þegar frumvarp um lagareldi verður lagt fyrir Alþingi.
- ✓ Í greinagerð með 128 gr. verði nánar útlistað í hvaða tilvikum:
  - Matvælastofnun er heimilt að setja svæðis- og tímabundnar reglur.
  - Ráðherra er heimilt að kveð á um skyldu til notkunar ófrjós lax.

13.2 Stjórnvaldssektir. (133. gr.)

Sekt fyrir hvern kynþroska fisks sem finnst við slátrun, og sem ekki hefur verið fargað eða slátrað að tilmælum Matvælastofnunar, skal nema kr. 50 á hvern kynþroska fisk. Frá sektarfjárhæð sem reiknuð er skv. 1. másl. skal draga frá fjölda fiska sem er heildarfjöldi slátraðra fiska í viðkomandi skipti, margfaldaður með 0,5%.

Það eru engar skýringar í greinagerð með 133 gr. er varðar framkvæmdina og hvernig á að meta hlutfall kynþroska. Oftast er sami eigandi af sjókvíaeldinu og sláturhúsinu. Eiga starfsmenn að meta hlutfall kynþroska og þannig valda eiganda fisksins fjárhagslegu tjóni ef þeir eru duglegir að telja kynþroska fiska. Á utanaðkomandi óháður aðili að sjá um framkvæmdina? Á að taka úrtak eða taka frá og telja alla kynþroska fiska?

Tillögur:

- ✓ Í greinagerð með 133 gr. verði nánar útlistað hvernig standa á að framkvæmdinni þannig að hún standist skoðun.

14. Gildistökuákvæði (XXV. kafli)

14.1 Fiskiteljarar (139. gr.)

Hverjum þeim sem starfrækir búnað með fastri staðsetningu til talningar, myndunar eða flokkunar fisks í ám skal skylt að láta Hafrannsóknastofnun, Fiskistofu og Matvælastofnun í té gögn úr viðkomandi búnaði. Að fengnu leyfi Fiskistofu getur Hafrannsóknastofnun í samráði við landeigendur og veiðiréttarhafa látið setja upp búnað skv. 1. mgr. Ákvæði 34. gr. og 35. gr. laga þessara skulu gilda um uppsetningu slíks búnaðar eftir því sem við á. Veiti veiðiréttarhafar ekki heimild til uppsetningar búnaðar skv. 1. mgr. skal villtur nytjastofn í viðkomandi á ekki vera hluti áhættumats erfðablöndunar samkvæmt lögum um lagareldi enda séu þá kröfur um mótvægisáðgerðir samkvæmt áhættumati erfðablöndunar ekki uppfylltar.

Það geta verið ýmsar réttmætar málefnalegar ástæður fyrir því að landeigendur vilji ekki setja fiskiteljara í sína veiðiá. Það er óheppilegt að hóttað sé að fella viðkomandi veiðiá út úr áhættumati erfðablöndunar. Það er einfaldlega hægt að nota rekköfun, ljósaveiða eða aðrar aðferðir án mannvirkja til að leita og fjarlægja eldislax úr veiðiá. Það er því val um aðferðafræði sem eru að mörgu leiti sambærilegar til að meta hlutfall eldislaxa í veiðiám og fjarlægja eftir þörfum.

Eðlilegt er að landeigum verði gert skylt að veita heimild til að leita og fjarlægja eldislax úr veiðiám til að koma í veg fyrir erfðablöndun. Síkar áðgerðir eru ekki eingöngu til að verja veiðiá landeiganda heldur einnig nálægðar veiðiár. Gera má ráð fyrir eldisseiði eða blendingar sem alast upp í viðkomandi á og leita til hafs, við endurkomu gengur einnig upp í nærliggjandi veiðiár.

Tillaga:

- ✓ Lagt er til að eftirfarandi setning verðir tekið út úr 139 gr.: „Veiti veiðiréttarhafar ekki heimild til uppsetningar búnaðar skv. 1. mgr. skal villtur nytjastofn í viðkomandi á ekki vera hluti áhættumats erfðablöndunar samkvæmt lögum um lagareldi enda séu þá kröfur um mótvægisáðgerðir samkvæmt áhættumati erfðablöndunar ekki uppfylltar.“

14.2 Lög um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri, nr. 34/1991 (139. gr.)

Heimiluð lögsaga: Ísland, aðildarríki samningsins um Evrópska efnahagssvæðið, aðildarríki stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu og Færeyjar.

Þrisvar sinnum hefur verið lögð fram tillaga til þingsályktunar um eignarhald í laxeldi í [mars 2022](#), [september 2022](#) og [september 2023](#). Alþingi ályktar að fela matvælaráðherra að skipa starfshóp sem hafi það að markmiði að:

- a. koma með tillögur um hvernig takmarka megi samþjöppun eignarhalds á laxeldisleyfum,
- b. skoða hvort takmarka eigi eignarhald erlendra aðila á laxeldisleyfum.

Í síðustu þingsályktunartillöguninni var farið fram á að ráðherra skipi starfshóp og leggi niðurstöður hans fyrir Alþingi eigi síðar en 30. apríl 2024.

Hér er um að ræða flóknari heimildir til fjárfestinga erlendra aðila heldur en fyrir hendi eru fyrir fiskveiðar og fiskvinnslu er í núgildandi lög nr. 34/1991 sem eru mjög afdráttarlaus með takmarkað erlent eignarhald. Jafnframt hafa Færeyingar geta sett strangar reglur um heimild erlendra aðila í að fjárfesta í sjókvíaeldi. Af hverju geta ekki samsvarandi takmarkanir og eru í íslenskum sjávarútvegi og/eða í Færeysku sjókvíaeldi gilt fyrir íslenskt sjókvíaeldi? Mikilvægt að gert verði grein fyrir þessu með útskýringum með 139 gr. eða sérstakri skýrslu um málið.

Teknar hafa verið saman leiðbeiningar fyrir fjölmiðla [Eignarhald í laxeldi á Íslandi](#) um ferli þessa máls allt frá því starfshópur sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um stefnumótun í fiskeldi skilaði af sér skýrslu á árinu 2017.

Tillaga:

- ✓ Möguleg skýrsla eða greinagerð sem unnin hefur verið vegna erlends eignarhalds er varðar lög um fárfestingar erlendra aðila í atvinnurekstri nr. 34/1991 verði birt og vitnað til hennar í greinagerð með 139 gr.

15. Ákvæði til bráðabirgða.

15.1 Um ákvæði til bráðabirgða I.

Starfræki tveir eða fleiri rekstrarleyfishafar sjókvíaeldi á sama smitvarnasvæðinu eftir gildistöku laga þessara þá skulu reglur IX. kafla um afföll og X. kafla um lús gilda sameiginlega um slíka rekstrarleyfishafa þannig að afföll og lúsasmit verði metin sameiginlega á öllu smitvarnasvæðinu. Skerðing eða aukning leyfilegs lífmassa skal skiptast milli viðkomandi rekstrarleyfishafa í hlutfalli við leyfilegan lífmassa hvors um sig á viðkomandi smitvarnasvæði.

Það er líklegt að tveir rekstraraðilar verði á sama smitvarnasvæði, bæði í Arnarfirði og Ísafjarðardjúpi. Hér geta umhverfissóðarnir fengið að blómstra á kostnað þeirra sem vilja vanda til verka. Vonandi geta þær breytingar sem gerðar verða í frumvarpi um lagareldi komið í veg fyrir það. Um er að ræða afar ósanngjarnt fyrirkomulag og er letjandi fyrir þá sem leggja metnað sinn að standa sig vel í umhverfismálum laxeldis.

Það er ekkert því til fyrirstöðu að skerðing eða aukning leyfilegs lífmassa vegna affalla og laxalúsar gildi fyrir einstaka rekstraraðila, eins og í tilfelli slysasleppinga og kynþroska. Í þessu samhengi má einnig benda á að laxalúsalirfur geta auðveldlega borist á milli margra smitvarnasvæða sérstaklega í Arnarfirði og Ísafjarðardjúpi. Þannig að viðfangsefni vegna umhverfismál eru oft ekki eingöngu tengt við eitt smitvarnasvæði og mikilvægt að skoða málið í stóra samhenginu

Væntanlega hafa stjórnvöld farið þessa leið til að þrýsta á eða þvinga rekstraraðila til að koma á því fyrirkomulagi á að aðeins einn rekstraraðili verði á hverju smitvarnasvæði.

Tillaga:

- ✓ Lagt er til að bráðabirgðaákvæði I verði fellt út úr frumvarpinu.
- ✓ Niðurskölun eða aukning heimilda verði miðað við einstaka rekstraraðila en ekki smitvarnasvæði.

15.2 Um ákvæði til bráðabirgða II.

Tilkynni rekstrarleyfishafi Matvælastofnun fyrir 1. júlí 2028 að hann hafi komist að samkomulagi við aðra rekstrarleyfishafa um að einn eða fleiri samkomulagsaðili hætti sjókvíeldi á tilteknu smitvarnasvæði gegn því að fá að hefja sjókvíaeldi á öðru smitvarnasvæði þá skulu Matvælastofnun og Umhverfisstofnun gefa út ný rekstrarleyfi og starfsleyfi til samkomulagsaðila sem endurspeglar samkomulag þeirra, enda sé samkomulagið og það fyrirkomulag rekstrarleyfa og sjókvíaeldis sem þar er gert ráð fyrir í samræmi við þau lög og reglur sem um starfsemina gilda.

Bráðabirgðaákvæði I og II mun auka líkur á að íslensku sjókvíaeldisfyrirtækin á Vestfjörðum verði keypt upp af Arnarlaxi og Arctic Fish. Eftir stand þá tvö fyrirtæki sem eru í meirihlutaeigu erlendra aðila. Er það ætlunin eða markmiðið með þessu bráðabirgðaákvæði?

15.3 Um ákvæði til bráðabirgða III.

Ef fleiri en einn aðili starfar á smitvarnasvæði eftir gildistöku laga þessara þá skal miða við að lífmassi samkvæmt rekstrarleyfi sem þá er í gildi sé leyfilegur lífmassi samkvæmt lögum þessum. Ekki er heimilt að hækka leyfilegan lífmassa rekstrarleyfishafa þegar fleiri en einn rekstrarleyfishafi starfar á smitvarnasvæði.

Það er líklegt að í Arnarfirði og Ísafjarðardjúpi verði fleiri en einn rekstraraðili á smitvarnasvæði. Skv. þessu ákveði veður þeim gert óheimilt að auka við leyfilegan lífmassa. Það eru vart önnur rök fyrir þessu en að þvinga menn til samtals sem leiðir af sér að einn rekstraraðili verði á hverju

smitvarnarsvæði. Það er jákvætt að einn rekstraraðili sé á smitvarnarsvæði en það er því ekkert til fyrirstöðu að tveir aðilar séu á sama smitvarnarsvæði ef unnið er eftir sambærilegum reglum með stoð í lögum og reglugerðum. Vandamálið er ekki hvort einn eða tveir rekstraraðilar sé á sama smitvarnarsvæði. Það snýst frekar um að sumum laxeldisfyrirtækum hefur leyfst að vera umhverfissóðar til að draga úr kostnaði og þannig auka fjárhagslegan ávinning. Í þessu samhengi má bend á laxalúsafárið í Tálknafirði en gert er grein fyrir því í leiðbeiningum til fjölmiðla [Laxalúsafár í Tálknafirði: Aðdragandi, ástæður og afleiðingar](#).

Ef vel tekst til við gerð þessara laga verði komið í veg fyrir að ákveðin laxeldisfyrirtæki geti verið með einleik og valdið rekstraraðilum í nágrenninu tjóni s.s. vegna lúsasmits. Það er því í sjálfum sér engin ástæða til að þvinga rekstraraðila til samninga með það að markmiði að aðeins einn rekstraraðili verði á hverju smitvarnarsvæði.

Tillaga:

- ✓ Lagt er til að bráðabrigðaákvæði III verði fellt út.

15.4 Um ákvæði til bráðabirgða VI.

Öll rekstrarleyfi skv. lögum nr. 71/2008 um fiskeldi sem eru í gildi við gildistöku laga þessara skulu breytast í ótímabundin leyfi við gildistöku laganna. Frá og með gildistöku laga þessara skal allt eldi í sjókvíum verða kynslóðaskipt með hvíldartíma milli kynslóða án þess að slíks sé sérstaklega getið í rekstrarleyfi.

Með að hafa tímabundið leyfi eins og nú er, er meiri möguleiki að taka á skipulagsmálum við endurnýjun leyfa með það að markmið að draga úr umhverfisáhrifum. Að vera með ótímabundin leyfi færast auðlindin íslenskir firðir nær því að teljast til eignar sem þá í meirihlutaeigu erlendra fjárfesta eins og staðan er nú. Bráðabrigðaákvæði VI verður tekið betur fyrir í næstu umsögn með frumvarpi um lagareldi.

15.5 Um ákvæði til bráðabirgða X

Þrátt fyrir gildistökuákvæði laga þessara skal ráðherra heimilt, við birtingu laganna í stjórnartíðindum og að fenginni umsögn Matvælastofnunar, að ákveða með reglugerð hvaða vatnshlot teljast smitvarnarsvæði skv. 1. mgr. 11. gr. og hvernig smitvarnarsvæði eru afmörkuð.

Hér ber að taka fram að sum laxeldisfyrirtækin hafa lagt fram skipulag árgangasvæða (smitvarnarsvæða), jafnvel svo snemma á árinu 2011 s.s. í tilfelli Háafells, tillögur sem hafa verið samþykktar í umhverfismati. Það ber því að vanda til verka við ákvörðunartöku á smitvarnarsvæðum og skoða umhverfismat félagana og gera greinarmunn á:

- ✓ Þar sem unnið var að fullum heilindum að umhverfismati til að draga sem mest úr umhverfisáhrifum eldisins.
- ✓ Umhverfismötum hjá félögum þar sem allt miðaðist við að ná til sín svæðum og miklum heimildum til fjarhagslags ávinnings.

Við vinnu við skipulag smitvarnarsvæða verði horft til umhverfismata félaganna sem hægt er að sækja á vef [Skipulagsstofnunar](#). Bráðabrigðaákvæði X verður tekið betur fyrir í næstu umsögn á frumvarpi um lagareldi.

Viðauki 1. Heimildir og nýting á þeim

Heildarnýting

Nýtingin á heimiluðum hámarks lífmassa er mun betri á Vestfjörðum en Austfjörðum (tafla 1). Nýting á heimildum er aðeins um 34% hjá Fiskeldi Austfjarða og er þá miðað við það ár þegar nýtingin er best. Mun betri nýting er hjá laxeldisfyrirtækjum á Vestfjörðum.

Tafla 1. Heimildir sem sjókvíaeldisfyrirtækin hafa og nýting á þeim á síðustu þremur árum.

Fyrirtæki	Fjörður	Heimildir (tonn)	Notaðar heimildir (tonn)		Notað (%)	Athugasemdir
			Mest 2020-2023	2023 (sept)		
Arctic Fish	Ísafjarðardjúp	5,300	0	0		Regnbogasilungur
	Dýrafjörður	10,000	10,600	6,000		
	Arnarfjörður	4,000	3,600	3,600		
	Patreks- og Tálknafj.	7,800	7,800	5,500		
	Samtals	27,100	22,000	15,100	81	
Arnarlax	Arnarfjörður	10,000	10,200	10,200		
	Fossfjörður	1,500				
	Patreks- og Tálknafj.	12,000	8,200	8,200		
	Samtals	23,500	18,400	18,400	78	
Hábrún Ís 47	Skutulsfjörður	700	500	220		Regnbogasilungur
	Önundafjörður	1,000	400	9		Regnbogasilungur
	Samtals	1,700	900	229	53	
Háafell	Ísafjarðardjúp	6,800	4,000	4,000		59 Einn staðsetning ófrjór lax
Fiskeldi Austfjarða	Berufjörður	9,800	3,400	3,300		2,300 tonn ófrjór ófrjór lax
	Stöðvafjörður	7,000	0	0		
	Fáskrúðsfjörður	11,000	8,400	8,400		
	Reyðafjörður	16,000	2,900	2,400		
	Samtals	43,800	14,700	14,100	34	
		102,900	60,000		58	

Viðauki 2. Skýrslur og greinar um áhættumat erfðablöndunar

Tafla 1. Greinar og rannsóknaskýrslur sem höfundur hefur birt og tengjast gagnrýni á áhættumati erfðablöndunar.

Valdimar Ingi Gunnarsson 2019. „Fljótandi að feigðarósi“ – Umsögn vegna frumvarps til laga um breytingar á ýmsum lagaákvæðum sem tengjast fiskeldi (áhættumat erfðablöndunar, úthlutun eldissvæða, stjórnvaldssektir o.fl.). Þingskjal 1060 – 647. mál á 149. löggjafarþingi 2018- 2019. Sjávarútvegsþjónustan ehf. 26 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2019. Stefnumótunarskýrslan og vinnubrögðin. Sjávarútvegsþjónustan ehf. 62 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2019. Athugasemdir við Áhættumat erfðablöndunar og tillögur að öðrum lausnum. Sjávarútvegsþjónustan ehf. 54 bls.

Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar – Hver passar upp á íslenska náttúru? Bændablaðið 07.05.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar – Of fá veiðivötn skilgreind. Bændablaðið 20.05.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Það er búið að lögfesta heimild til erfðablöndunar á villtum íslenskum laxastofnum. Bændablaðið 04.06.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar og sjálfbærir villtir laxastofnar. Bændablaðið 02.07.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar og mótvægisaðgerðir. Bændablaðið 16.07.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar og vöktun laxastofna. Bændablaðið 30.07.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar og viðbrögð við slysasleppingum. Bændablaðið 20.08.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar sem íslenska leiðin. Bændablaðið 10.09.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Áhættumat erfðablöndunar í nýju fót keisarans. Bændablaðið 24.09.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Rýniskýrslan og vöktun laxastofna. Bændablaðið 08.10.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Litlu laxastofnanir sem á að fórna. Bændablaðinu 05.11.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Litlu laxastofnunum fórnað til að auka framleiðsluheimildir á frjóum eldislaxi. Bændablaðinu 19.11.2020.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2020. Litlu laxastofnarnir – Skortur á vöktun og hugsanlegar skaðabótakröfur. Bændablaðið 03.12.2020.

Allar greinarnar sem birtar voru í Bændablaðinu um áhættumat erfðablöndunar er hægt að lesa í [Fiskeldisfréttum 2, tölubl. 7. árg](#) en þar mynda þær eina heild. Allar greinarnar um litlu laxastofnana er hægt að lesa í [Fiskeldisfréttum 3, tölubl. 7. árg](#) en þar mynda þær eina heild.

Valdimar Ingi Gunnarsson 2021. Áhættumat erfðablöndunar verkfæri íslensku leiðarinnar. Morgunblaðið 25.01.2021.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2021. Áhættumat erfðablöndunar í umhverfismati áætlana. Sjávarútvegsþjónustan. 95 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2021. Farið er fram á að gerð verði úttekt á vinnubrögðum Hafrannsóknastofnunar er varðar áhættumat erfðablöndunar. Beiðni til ráðgjafanefndar Hafrannsóknastofnunar. 9 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2022. Stefnumótun í fiskeldi: Umræðan, tillögurnar og staðan. Viðauki 7 við bókina: Lög um fiskeldi – „Þetta hefur eftirmála“. 1. útg. 99 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2022. Landsamband fiskeldisstöðva og stefnumótun í fiskeldi. Viðauki 5 við bókina: Lög um fiskeldi – „Þetta hefur eftirmála“. 1. útg. 28 bls.

Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumat erfðablöndunar – Hvað næst? Bændablaðið 9. febrúar 2023.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Lög um fiskeldi, áhættumatið og erfðablöndun á villtum laxi. Leiðbeiningar fyrir fjölmiðla nr. 5. 49 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumatið og fjárhagslegur ávinningur. Bændablaðið 7. september 2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Fjarlægja eldislaxa úr veiðiám – Ferli málsins. Leiðbeiningar fyrir fjölmiðla nr. 6: 8 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumatið, forsendurnar og vöktunin. Bændablaðið 24. ágúst 2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Ófrjóir laxar til að halda eldissvæðum. Leiðbeiningar fyrir fjölmiðla nr. 4: 21 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumatið og aðför að íslenskum hagsmunum. Bændablaðið 20. júlí 2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumatið og annarleg sjónarmið. Bændablaðið 6. júlí 2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumatið og litlu veiðiárnar. Bændablaðið 22. júní 2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Lögfesta erfðablöndunar á laxi. Bændablaðið 08. júní 2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Áhættumat erfðablöndunar – Hafrannsóknastofnun verður svarað. Bændablaðið 27.04.2023
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Athugasemdir við Áhættumat erfðablöndunar – Ferli málsins. Leiðbeiningar fyrir fjölmiðla nr. 2: 3 bls.
 Valdimar Ingi Gunnarsson 2023. Hlutfallið milli framleiðslumagns og hámarkslífmassa í fiskeldi. Leiðbeiningar fyrir fjölmiðla nr. 1: 5 bls

Hægt er að finna allar greinar er tengjast málinu á slóðinni: https://sjavarutvegur.is/?page_id=1017 og í síðustu [árskýrslu Samfélagsverkefnis gegn spillingu](#).